

Moral Instruction Series, Book-I.

వివేక చంద్రిక

మొదటి భాగము

15 NOV 1919

“వ్యక్తి” పత్రికా సంపాదకులైన
జి. ఏ. నామినాధయ్యరు గారిచే

APPROVED BY THE TEXT-BOOK COMMITTEE

(Vide Fort St. George Gazette Part I-B
dated 27th May 1919, page 372).

MADRAS :

C. COOMARASAWMY NAIDU & SONS

1921

Rights Reserved

[Price As. 7

ఉ పో ధ్ధా త ము.

బాలరను సన్తాగ్ధ ప్రవర్తకు లగునట్లొనర్చుటకు కేవలము నీతి నూత్రము లగు వాక్యములను మాత్రము బోధింపించుటకంటె వానిని కథా రూపమున బోధించుటయే లగ్గని యనేకుల యభిమతము.

బాలరకు సన్తాగ్ధప్రభావమును, దుర్జ్జాగ్ధ దూష్యమును, కథల మూలముగా బోధమగునట్లు, పద్యములవలన బోధమగుట చుష్కరము. మఱియు, మన బాలరకు శిశుప్రాయము నుండియే కథలు వినుటయం దాసక్తి మెండు. కాబట్టియే వారి భోజన శయనాది సమయములయం దెల్ల పల్లవు మొదలగువాఱు, విఘోద కథలు చెప్పగా, వారు ఊరి కొట్టి సంతపించుచున్నారే. ఇట్టి యభ్యాసముతోఁ బెరిగిన మన బాలర కిచ్చుదును కథలు వినుట కాసక్తి మెండుగా నుండు నని వేఱ చెప్పవలసినది లేదు కదా ?

నీతికథలు మన పురాణేతిహాసాదులయందు లెక్కకు మిక్కుటమై కానంబడియుండిని. అయినను, వానినంతయుఁ జదివి యందలి సారాంశముల నెఱుఁగుటకు నెట్టివారికేని చాలకాలము పట్టును. కావున, బాల్యమునుండియే బాలరకు నీతిని బోధించుట మేలనియు, ‘‘రంగు నూతన వస్త్రమునంగు పట్టినట్టు మఱిన వస్త్రము నంగు పట్ట’’ జనెడి నీతి నూత్రము ననుసరించి పురాణేతిహాసాదులలోని వివేకోత్పాదకము లగు కథలను గ్రహించి ప్రకరణము ననుసరించి కొన్ని చోటులందు విస్తరించియు మిక్కిలి చోటులయందు సంగ్రహించియు వ్రాసి ‘‘వివేకచంద్రిక’’ యని పేరిడి ముద్రించి వాడెను.

సంఖ్య.	విషయము	పుట.
20.	సత్యము పలుకుము ...	63
21.	పరులసాక్షు నోరకు ...	67
22.	దొంగలింపకుము ...	70
23.	చాడి చెప్పకుము ...	73
24.	క్రమము ...	77
25.	విద్యా ప్రభావము ...	82
26.	విద్యాగర్వము కూడదు ...	87
27.	పెద్దల నవమానింపరాదు ...	92
28.	గురుమాషణ కూడదు ...	95
29.	అమితముగ భుజింపఁగూడదు ...	99
30.	దురాలోచన చేయరాదు ...	106
31.	ప్రాణిహింస చేయకుము ...	109
32.	ప్రాణులయెడ క్రేమసంపుము ...	111
33.	సన్మార్గము ...	114

వివేకచంద్రిక

1. బాల్యాభ్యాసము

వైమిశారణ్యమునందు మామిడిచెట్టు తొట్రుంగో నొక చిలుక రెండుగ్రుడ్లను పెట్టి పొదిగి పిల్లలుచేసి వానిని పెంచుచుండెను. ఒకనాడు తల్లిచిలుక ఎర తేచ్చుటకై బయటపోయి యుండెను. ఆ సమయమునం దొక బోయవాడు వలవైచి పొంచి యుండెను. చిలుకపిల్లలు గూటినుండి బయట వచ్చి, మెల్లమెల్లగా పయి కొమ్మనుండి క్రిందికొమ్మకు దిగి యచ్చట నున్న వలలోఁ బడినవి.

2. అవి వలలోఁ బడఁగానే బోయవాడు వానిని పట్టి తన చిక్కములో వైచికొని పోవుచుండెను. వానిలో నొకపిల్ల, చిక్కము కొంచెము చినిగియుండినందున ఆ స్తంభగుఱు వెలికివచ్చి, చప్పుడుచేయక, సమీపము దున్న ఒక ఋష్యాశ్రమమునకు పోయి చేరెను. అచ్చట నున్న ఋషికుమారులు, ప్రాణాభయముచే బరువిడి వచ్చిన చిలుకను ఆదరించి దానికి ఆహార మొసఁగుచు నుండిరి. అది అచ్చటనే పెరుగుచుండెను.

3. వానిలో నొకపిల్ల పాటిపోయినదని బోయవాడు తెలిసికొనెను గాని దానిని మరల పట్టుకొనుటకు వలనుగాక, తన యొద్దనున్న యొక్క పిల్లను పదిలపఱచుకొని, సమీపమందున్న పట్టణమునకుఁ బోయి కటికవానికి విక్రయించెను. ఆ కటికవాడు చిలుకపిల్లను పంజరమున నిడి దానిని అంగడియందు కట్టియుంచి పోషించుచుండెను. ఇట్లుండఁగా ఒకనాడు ఆ చిలుక, గూటి కమ్మి సడలియుండినందున, మెల్లగా దాని చేసికొని యొక యరణ్యమును చేరెను.

4. ఆ మార్గమున వచ్చుచుండిన బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు, బడలికచే, ఆ చిలుకయున్న మ్రానిక్రిందఁ గూర్చుండెను. అప్పుడు చిలుక, 'నఱుకుము! కోయము! మేకమాంసము ఆఱుకానులు, కోడినంజుడు మూఁడుకానులు! డబ్బిచ్చిపో, మూతిమీద కొట్టు, చీ, చీ, పో!' అని ఆఱుచుచుండెను. బ్రాహ్మణుడు 'ఇదేమి! ఈ చిలుక యిట్టి చెడ్డమాటలు పలుకుచున్నది! ఇచ్చోట నుండుటకు యోగ్యముకాదు' అని వేటాక మార్గముగఁ జని తేటాకము గట్టునందున్న చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండెను.

5. ఋషుల పద్మశాలయందు పెరిగిన చిలుక ఆ మ్రాని పయిఁ గూర్చుండి యుండెను. అది, క్రిందఁ గూర్చుండిన బ్రాహ్మణునిఁ జూచి, 'స్వామీ, స్వాగతము, శ్రమ పరిహారము

చేసికొనుడు; ఇచట తమకు భుజించుటకు వలసిన పండ్లు ఉన్నవి; భుజించి మీ యుద్బాధను తీర్చికొనుడు ; తమ దర్శన

విశేషమువలన నేను ధన్యుడను. “సత్యం వద, ధర్మం చర” , అని చెప్పే దొడగినది.

6. వీనుల కింపయిన యాపలుకులను విని, బ్రాహ్మణుఁడు ఆశ్చర్యమును ఆనందమును బొంది, తల పయికెత్తి చిలుకను జూచి, 'అరగడియకు మునుపు ఒక చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుంటిని. అందున్న చిలుక దుర్భాషలను పలికినది. దానిని సహింపక ఇక్కడికి వచ్చితిని. ఇది మనోరంజకముగా పలికి ఉపచరించుచున్నది. ఏమి ఆశ్చర్యము ! ఇట్లు వీని స్వభావములు వేఱుపడి యుండుటకుఁ గారణమేమి ?' అని తలపోయుచుండెను.

7. అప్పుడా చిలుక, 'స్వామీ! వినుఁడు. మేము ఇరువురమును ఒక తల్లి బిడ్డలము. బోయవానివలలోఁ బడితిమి. అదృష్టవశమున నేను తప్పించుకొని మునుల తపోవనమును జేరితిని. అది కటికవాని కమ్ముడుపోయినది. మునులు మాటలాడికొను మాటలను విని నేను నావిధమున మాటలాడుచున్నాను. కటికవాని అంగడియందు వాఁడు మాటలాడు మాటలను విని, అది ఆరితిని మాటలాడుచున్నది. ఎవరికి ఏది వాడుకయో అదియే బయలుపడును. మా గుణభేదములకుఁ గారణము పసితనమునందలి యలవాటేకాని వేఱుకాదు' అని విన్నవించెను.

8. బాల్యమందలపడినది ఎన్నఁటికిని నెలకొనియుండును. మనుష్యుఁడు మంచివాఁడుగా నుండుటకును, చెడ్డవాఁడుగా నుండుటకును గారణము పిన్నతనమందలి అలవాటే యగును.

మొదట వంకరపోయినది తుదపఱకు వంకరయే. కాబట్టి, పిన్నవాండ్రు బాల్యముననే యోగ్యతను అనుసరింపవలయును.

క. 'తిలలును నీళ్లును వస్త్రం

బులుఁ బుష్పసుగంధవాసమున సౌరభముం

బొలువెసఁగఁ దాల్చుఁ గావున

నలయక సత్సంగమమున నగు సద్గుణముల్.'

2. అడఁకువతో మాటలాడుము

కలియుగారంభమందు జరత్కారుఁ డనెడి మునిపుంగవుఁడు చిరకాలము గృహస్థుఁడు గాక బ్రహ్మచారిగా నుండెను. ఇతనికి సంతానము లేమిచే నీతని పితరు లందఱును నరకమందు పడవలసినవారైరి. అది తెలిసి జరత్కారుఁడు నాగరాజుయిన తక్షకుని సహోదరి యగు జరత్కారువును వివాహ మయ్యెను. వారలకు అస్తీకుఁడు అను నొక కుమారుఁడు పుట్టెను. వాఁడు శుక్లపక్ష చంద్రునివలె నిత్య మొక వన్నెగాను పూట కొక గోముగాను పెరుగుచుండెను.

2. ఇట్లుండఁగా, జనమేజయుని తండ్రియగు షక్తిశ్రు సర్పముచే గతువఁబడి మృతినొందెను. జనమేజయుఁడు కోపము నొంది లోకమునందుఁ గల సర్పముల నన్నిటిని నాశమునఁజేయఁ

దలచి సర్పయాగము చేయఁదొడఁగెను. యాగకుండమందు అనేక సర్పములు పడి మడిసినవి.

3. ఆ యాగము నెఱవేఱినయెడల సర్పవంశము సంపూర్ణముగా నశించిపోవునే యని తక్షకుఁడు చింతనొంది తన మేనల్లుఁడయిన అస్తీకునొద్దకు వచ్చి, సర్పయాగమును నిలుపునట్లు జనమేజయుని వేఁడు మనెను. అస్తీకుఁడు మేనమామ కోరికవొప్పున జనమేజయుని యాగశాలకుఁ బోయి అతని కెదుర నిలువంబడి, 'మహారాజా! నీవు ధర్మిష్ఠుఁడవు; ధర్మశీలురయిన పాండవుల వంశమందు పుట్టినవాఁడవు; నీకీర్తి మూఁడు లోకములయందును వ్యాపించియున్నది; పరోపకార చింతతో దీనుల కష్టములను దొలగించువాఁడవు; నీయాగము ఇంద్రుని నూఱు యాగములతో సమాన మైనది; దేవతలును బ్రాహ్మణులును తృప్తికొందిరి. లోకమునందు పరోపకారమునకంటె మేలైన ధర్మము లేదు; నీతిమంతుఁడ వయిన నీకును నీ ప్రజలకును శుభము కలుగుఁగాల' అని ఆశీర్వదించెను.

4. సుందరాకారము గల యా ఋషి కుమారుఁడు శాంతముతో, వీనులకింపుగాఁ బలికినందున జనమేజయు మహారాజు సంతోషించి, 'అయ్యా, నీ మాటలు విని నీయందు ప్రీతి హెచ్చినది. నీకు వలసినదాని నడుగుము' అనెను.

5. అస్తీకుఁడు, 'మహారాజా! ఈ సర్పయాగము ఇంతటితో ముగియవలయునని నా ప్రార్థన' అనెను. రాజు 'నీ

మాటచొప్పుననే చేసెదను' అని చెప్పి యాగమును నిలిపెను. అచట నున్న వారిలో కొందఱు, 'యాగముచు అవబృథాంతము గాక పూర్వము నిలుపుటవలన దోషము కలుగును' అని చెప్పిరి. జనమేజయ మహారాజు వారి యాక్షేపములను సరకు సేయక ఋషికుమారునకుఁ దాఁ జేసిన ప్రతిజ్ఞను నెఱవేర్చెను. ఇట్లు సర్పయాగము ముగిసినందున, శేషించియుండిన సర్పము లన్నియు బ్రతికినవి. సర్పరాజయిన తక్షకుని కోరికయు నెఱవేరినది.

6. తక్షకుని కోరిక నెఱవేఱుటకు అస్త్రీకుని శాంతమైన మాటలే కారణము. జనమేజయ మహారాజు మిక్కిలి కుపితుఁడై ఆగ్రహించి సర్పములను నాశము సేయుచుండఁగా, ఆ కార్యము నిలుపునట్లు చేయుట సాధ్య మగునా? అది అసాధ్యమే యని యెల్లవారు నెఱుఁగుదురు. అట్టి కార్యమును సయితము మృదు భాషణముచే సాధింప నయ్యె నని యీ కథ తెలుపుచున్నది. కావున, బాలురు ఇంపయిన మాటలాడుటకు వాడుక చేయుదురుగాక.

క. 'మనమునకు హితంబును బ్రయో

మును బధ్యముఁ దధ్యమును నమోఘము మఘరం

బును బరిమితమును నగుపలు

కొనరఁగఁ బలుతోనది ధర్మయుతిముగ సభలక.'

3. వ్యర్థమైన మాటలు విడుపు

మధురానగరమున వేదరాశి అను బ్రాహ్మణుడొకడుండెను. అతనికి చంద్రరేఖ యనెడి పేరు గల భార్య గలదు. ఆమె చక్కదనమును, దానికీ దగిన గుణమును గల పతి వ్రతయై యుండెను. మతియు, భర్తకు నిత్యనైమిత్తికాది వైదిక కార్యములకు తోడ్పడుచుండెను. అయినను, కీటిక గల సమయమున ఎవ్వరితోడఁగాని ఉబుసుపోకకు వ్యర్థమైన మాటలాడుచుండును.

2. పొరుగుంట నున్న కమల యను యువతి ప్రతిదినము చంద్రరేఖ యింటికి వచ్చుచుండెను. చంద్రరేఖ తన పని యంతయు విడిచిపెట్టి కమలతో వ్యర్థమైన మాటలాడును. నానాట ఈ వాడుక అధికమయ్యెను. చంద్రరేఖను దుర్మార్గము నందు ప్రేరేప నెంచి కమల ఒకనాడు అక్రమములయిన మాటలను కొన్నిటిని చేచ్చి చెప్పెను. ప్రొద్దు పుచ్చుటకు మాటలాడు వారు దొరకిన చాలునని తలచుచున్న చంద్రరేఖ యిట్లు చెప్పవలదని ఆక్షేపింపక ఊరకుండెను. అది మొదలు కమల చెడ్డమాటల నధికము చెప్పఁ దలపడెను. కొన్నాళ్లకు చంద్రరేఖకు చెడు నడవడికలు పట్టుపడినవి.

3. ఇట్లు కొంతగాని మాటలచే గలిగిన దుర్బుద్ధివలన, చంద్రరేఖ పొరుగువారి వస్తువులకు ఆశపడి, పొరుగుిండ్లకు

పోవునపుడు చేతికిఁ జిక్కిన పదార్థములను దొంగిలించుకొని వచ్చుచుండెను. తమతమ యిండ్లలోఁ గనఁబడని వస్తువులను చంద్రరేఖ దొంగిలియుండు నని అనుమానింపఁ దొడఁగిరి. అట్లే ఆ వస్తువులలోఁ గొన్ని ఆమె యింట కనఁబడినవి; ఆమె దొంగతనము బయలుపడెను.

4. పెసిమిటియగు వేదరాశి, తనభార్యయొక్క చెడ్డ నడవడికల నెఱింగి, చంద్రరేఖను ఇంటనుండి తఱుమఁగొల్పెను. చంద్రరేఖ దుర్బుద్ధి మానలేదు. కడపట, కట్టగుడ్డయు త్రాగ గంజయు లేక, యెల్లవారిచే చీవాట్లు తిని, దిక్కుమాలినదై ఒక యడవియందు చచ్చెను. మఱికొన్ని దినములకుఁ బిమ్మట కనఁబడునది ఆ గతియే సంభవించెను.

5. మంచి యలవాటు కనుపడియుండిన చంద్రరేఖ, అక్రమమైన మాటలచే దుర్మితికి లోనై దుఃఖము నొందెను. కాఁబట్టి, వ్యర్థమైన మాటలాడరాదు. అట్టి మాటలను వినుట గూడ తగదు.

క. 'ఎదిరికి హిరిమును నిజమును

మదికింపును గాఁగ బలుకు మాటల దిక్కి

యొదవినను లెస్స యటుగా

కిది యది యని యూరకుంట యెంతయునోప్పక.'

4. పరిహాసింహకుము

రావణుడు చిరకాలము బ్రహ్మదేవుని గుఱించి తపము చేసి అతనివలన ననేకములైన వరములను పొందెను. వాడా వరబలముచే విక్కిలి గర్వమునొంది దిగ్విజయము* సేయ బయలువెడలెను.

2. ఇట్లు చని దేవతలను కిన్నర కింపురుషాదులను లెచెను. మఱి కొన్ని దినములకు ఏళ్లు, కొలఁకులు, చెఱువులు మొదలైనవానిని పాడుచేసెను; అక్కడక్కడ గల జనులను పీడించెను; గ్రామములను పట్టణములను అగ్ని కాహుతి చేసెను; తన యన్న యగు కుబేరునిమీఁదికి దండెత్తిపోయి అతని పుష్పక విమానమును గైకొనెను.

3. వాడు విమానము నధిరోహించి ఆకాశ మార్గముగా ప్రయాణము చేసెను. కొంత దూరము పోయినపిదప ఆ విమానము కదలక మెదలక నిలచిపోయెను. అది నిలచుటకు కారణ మేమని తనతోఁగూడ నున్న మారీచు నడిగెను. మారీచుడు, 'ఇది కుబేరునికి దప్ప తక్కినవారికి పోనేరదని తోచుచున్నది. వేఱుకారణము కనబడ లేదు' అనెను.

* దిగ్విజయ మనగా ఒక్కొక్క దిక్కునకు దండయాత్ర పెడలి యెదిరించినవానికి గెలుచుట.

4. ఇట్లు వీరిద్వరును మాటలాడుకొనుచుండగా పరమేశ్వరుని భృత్యుడయిన నందీశ్వరుడు, అచ్చటికి వచ్చి రావణునిఁ జూచి, 'ఇది కైలాసగిరి; బ్రహ్మాది దేవతలుకూడ శివుని అనుమతిలేక దీని మీఁదుగా పోనేరరు. కాబట్టి, నీవు వెనుకకు మరలిపోమ్ము. పోనిచో చెడఁగలవు' అనెను.

5. అంత దశగ్రీవుడు, శంకరుని రెండవ రూపమయిన నందిదేవునిఁ జూచి, 'ఈ కోఠి ఎక్కడిది? ఎక్కడనుండి యిక్కడికి వచ్చినది? దీని మూతి ఒక మూరెఁడు నిడివిగా నున్నది. దీని తలమీఁద కొమ్ములున్నవి. ఈ ద్వీపాంతర వానరముచు ఇక్కడికి తెచ్చి విడిచినవా రెవరు?' అని తనంతట ఎలుగెత్తి చెప్పి పండ్లు పటపట కొఱికి చుటచుట చూచి పరిహాసము చేసెను.

6. నంది, రావణుని దుష్టచేష్టలను గాంచి, 'ఓరి దురాత్మా! నీవెంత? నీ పరాక్రమ మెంత? నీ దుర్మార్గము చేతనే నీవు సమూలముగా నశింపఁగలవు. నన్ను కోఠి వని పరిహాసము చేసితివి; కాబట్టి, నీయూరును పేరును సొంపును పెంపును వాసియు వన్నెయు కోఠివలననే నాశమొందును గాక. కావున, నిన్ను చంపక విడిచెద' నని శపిం చెను.

7. రావణుడు నందిదేవుని శాపమును పొంది, వచ్చిన దారిని మరలిపోయెను. పిదప, అంజనేయుడు మొదలగు వానరులచేతనే వానిని, వాని నగరమునకును, వాని కులము

నకును ఎంత నాశము సంభవించెనో యది రామాయణ కథ నెఱిగినవారి కందఱకును చెలియును. ఈ చెడుగునకుఁ గారణము, మహామహుఁడగు నందిదేవుని పరిహాసము చేసినదే.

8. పరిహాసము చేయుటవలన పెక్కు చెడుగులు కలుగునని ఈ కథవలనఁ దెలియనగు. మఱియు, పెద్దలయెదుట చిటికలువేయుట, ఈలవేయుట, చేతులు చఱచి నవ్వుట, బెడఁచుట మొదలయినవి చేయఁదగని పనులని తెలివిగలవారు తెలిసికొందురుగాక.

క. 'తగునిది తగదని వదిల'

వగవక సాగులకుఁ బేదవారికి నెట్లల్

మొగిఁజేయు దుర్విరీతుల

కగు నిమిత్తాగమంబు లైన భయంబుల్.'

తలిదండ్రుల కణఁగియుండుట

ప్రతేతాయుగమునందు అయోధ్యా నగరమునకుఁ బ్రభువయిన దశరథ మహారాజు చిరకాలము ధర్మముగా రాజ్యము నేలుచు సకలసౌఖ్యముల ననుభవించుచుండెను. అతనికి దేవుని కృపవలన, జ్యేష్ఠ భార్య యైన కౌసల్యాదేవికి శ్రీరాముఁడును, రెండవ భార్య యగు కైకేయికి భరతుఁడును, మూడవభార్య యైన సుమిత్రకు లక్ష్మణ శత్రుఘ్నులును పుట్టిరి.

2. ఈ నలుపురలో శ్రీరాముడు మిక్కిలి గుణవంతుడై వృద్ధి నొందుచు సకల విద్యలను కలుచుచుండెను; మఱియు, విశ్వామిత్ర మహర్షి తో వనమున కేగి, అతనియొద్ద ననేక విద్యలను మంత్ర శాస్త్రములను గ్రహించి తాటక మొదలై నవానిని జంపెను. పిదప, మిథిలా నగరంబునకుఁ బోయి సీతాదేవిని స్వయంవరమున వరించి రాజధానికి వచ్చెను.

3. అనంతరము దశరథుడు సకల విషయములందును సమర్థుఁడును జ్యేష్ఠపుత్రుఁడు నైన శ్రీరామునికి షట్పాభిషేకము చేసి, రాజ్య నాతని కప్పగించి, తాను విశ్రాంతి నొంది యుండ వలయు నని నిశ్చయించెను. ఆ సమయమందు దశరథుని రెండవ భార్య యగు కైకేయి మంథర యను దాసి దుర్బోధనను విని, రాజకడకు వచ్చి, 'నాకు కావలసినప్పుడు రెండు వరముల నిచ్చుచున్న మాట యిచ్చియున్నారు గదా? ఆ రెండు వరములను ఇప్పుడొసఁగ వలయును' అని యడిగెను.

4. దశరథుడు తా నాడినమాట నెఱవేర్చవలసినది ధర్మ మని తలచి, యామెను గాంచి, 'నీకు వలసిన వరములను వేడుము' అనెను. అంత కైకేయి, 'రాముని అడవికి పంపుట, భరతునికి షట్పాభిషేకము చేయుట, అను నీ రెండు వరములొసఁగవలయును. ఇయ్యనియెడల ప్రాణమును త్యజుంతును' అని చలముపట్టెను.

5. దశరథుడు పిడుగువంటి వార్తలను విని, మిక్కిలి సంకటపడి మూర్ఛిలైను. ఈ వృత్తాంతము శ్రీరామునకుఁ దెలియఁగానే అతఁడు తండ్రియొద్దకుఁ బోయి అతనిని జూచి, 'తను ప్రతిజ్ఞకు లోపము రాకుండునట్లు చేయుడు' అని ప్రార్థించెను. దశరథుడు బదులు చెప్పటకు నోరాడక మ్రాన్పడి నిట్టూర్పు పుచ్చుచుండెను. ధర్మ సంకటమునఁ దగిలియున్న తండ్రి మనోస్థితిని దెలిసికొని రాముడు తన భార్య అగు సీతను, తమ్ముడగు లక్ష్మణుని వెంటఁబెట్టుకొని తండ్రిమాటకు భంగము రాకుండునట్లు నడచుకొనుచున్నాడను గదా యనెడి సంతోషముతో వనమునకుఁ బోయెను.

6. లోకమున తమ సుఖమును త్యజించి, పెద్దల మేలు కొఱకు, శ్రీరామునివలె చేయువారు అరుదు. తలిదండ్రుల యభిప్రాయముచొప్పున బిడ్డలు నడచుకొనవలయు ననుటయే ఈ కథకు తాత్పర్యము.

7. ఎంత ఉన్నతపదవి నొందినను, తండ్రియానతి మేరకు వర్తింప వలయును. తండ్రియాజ్ఞయే తనయునకు మహా భూషణము.

క. 'జననీ జనకుల విప్రులఁ

దనయులఁ గురు కృష్ణ సాగు వారాదుల నే

జనుడు ఘనఁడయ్యెఁ బ్రోవక

వనరును బీకనమ్మకుడు 'పాఁడె ధర్మిణి.'

6. తలిదండ్రుల కణగియుండుట - II

ద్వాపరయుగమున చంద్రవంశమునందు పుట్టిన యయాతి మహారాజు సుఖముగా రాజ్యపాలనము చేయుచుండెను. అతనికి అయిదుగురు కుమారులు గలరు. అతడు చాలకాలము ఇహలోకసౌఖ్యముల ననుభవించుచుండి వార్ధకదశను బొందెను. అయినను అతనికి ఈ లోకసౌఖ్యము లనుభవించినది చాలుననెడి తలంపుమాత్రము కలుగలేదు.

2. కావున, అతఁ డొకనాఁడు తన పెద్ద కుమారుడైన యదురాయనిఁ బిలిచి, 'కుమారుడా! ఇప్పుడు నాకు ముదిమి సంభవించినది. అందువలన ఇవ్వభోగముల ననుభవింపలే కున్నాఁడను. ఇంతకాలము సుఖ మనుభవించియు తృప్తికలుగ కున్నది; ఇంకను కొంతకాలము అనుభవింపవలయు ననెడి కోరిక బాధించుచున్నది. దానిని అనుభవించుటకు యశావనదశ ఆవశ్యకము. కాబట్టి, నీవు నీయశావనమును కొన్నట్లు నా కొసఁగి నాముదిమిని నీవు గ్రహించెదవా?' అని యడిగెను.

3. యదురాయఁడు తండ్రిమాటలను అంగీకరింపక, 'నాసుఖప్రదమైన యశావనమును నీకిచ్చి నీముదిమిని నేను కైకొనుటకు సమ్మతంపను' అనెను. అంత యయాతి కుపితుడై 'ఓరి దురాత్మా! తలిదండ్రుల మాటలను వినుటకంటె

పుత్తులకు మేలైన ధర్మము వేఱేదికలదు? తలిదండ్రులను దైవ మని తలఁపక అడ్డుమాట చెప్పితివి, నీవును నీవంశము వారును మూఁడులై రాజ్యకాంక్ష లేనివారై పోవుదురు గాక' అని శపించెను.

4. ఇట్లే తక్కిన మువ్వరుకొడుకులను రావించి యడిగెను. వారును పెద్దకుమారునివలెనే తమ యశావనము నొసఁగుటకు సమ్మతింపనందున వారికిని శాపమొసఁగెను. అనంతరము అండఱకును కనిష్ఠుడైన పురుషుని వసువానిం బిలిచి యడుగ, వాడు తండ్రియాజ్ఞను తలదాల్చి తపోమహిమచే తన యశావనమును తండ్రికిచ్చి, అతని వార్ధకమును తాను గైకొనెను. అది మొదలు యయాతిమహారాజు యశావన బలముచేత చాల కాలము ఇహలోక సౌఖ్యముల ననుభవించుచు సంతోషముగఁ గాలము కడపుచుండెను.

5. ఇట్లు పెక్కేండ్లు చనినప్పిమ్మట, పురుషును బిలిచి 'కుమారా! నీ వినయమునకు నేను చాల మెచ్చితి. నీ వొసంగిన యశావనముచే ననేకములైన సౌఖ్యముల ననుభవించితిని. అయినను, ఈలోకమునందు ఎంతకాలము సుఖభోగము లనుభవించినప్పటికిని, తృప్తిమాత్రము కలుగుట లేదు. జ్ఞానమును బడసి దేవుని నుతించుటవలనఁ గలుగు సౌఖ్యమే శాశ్వతమైనది. కావున, నీవు నీ యశావనమును గైకొని నా వార్ధకమును నాకొసంగుము' అని చెప్పి, తన

వార్ధకమును గైకొని మానసముతోఁగూడ రాజ్యమును పాని కిచ్చెను. పిమ్మట, యయాతిమహారాజు భార్యతోఁగూడ వనంబునకుఁ జని తపంబు సేయుచుండెను.

6. తల్లిదండ్రులమాటను జవదాటని పుత్రులే ధర్మశీలు రనఁబడుదురు. తల్లిదండ్రుల యిష్టానుసారముగ వర్తించు వారే విడ్డలు, తక్కినవారు ఎడ్డలు. కన్నవారు మనకు పెద్దలగుటంబట్టి వారిని గురువులనియు దేవతలనియు తలంపవలయును.

క. చెల్లుబడిఁ గలిగి యెవ్వఁడు
తల్లికిఁ దండ్రులికిని దేవాధనములు వృత్తుల్
చెల్లించు డట్టి కన్యఁడు
ప్రల్లదుఁ డా మీఁద నాత్మ పలలాశి యగున్.

7. కపటము కూడదు

శ్రీరాముడు సీతాలక్ష్మణులతోఁ గూడి వనంబునకుఁ జని పర్ణశాలను నిర్మించుకొని యందు వసించుచుండెను.

2. లంకాధిపతియగు రావణుండు సీతాదేవి సౌందర్యాతిశయమును విని మక్కువ గొని యామెను గైకొని చనుటకుఁ బ్రయత్నము చేసెను. శ్రీరాముఁ డుండు సమయమున సీతా

దేవిని గైకొనిపోవుటకు సాధ్యముగాదనియు, శ్రీరాముని సీతను వీడఁబాటుజేసి కార్యమును సాధింపవలయుననియు నీచుఁ డగు రావణుడు తలంచెను.

3. ఇందులకై తనమామ యగు మారీచుని రప్పించి తాఁ దలంచిన కార్యము నెఱవేఱుటకుం దగిన యుపాయము నాలోచించి చెప్పవలయు నని ప్రార్థించెను. మారీచుడు పరశ్రీమ్రీని గ్రహించుట పాతక మనియు, రామునియెడఁ గపటోపాయము పనికిరాదనియు, ఇట్టి దుర్మార్గమునందుఁ బ్రవేశించుట మేలుగా దనియు నెక్కి వక్కాణించెను. మారీచుఁ డెన్నివిధములుగాఁ జెప్పినప్పటికిని వాఁడు వినఁడయ్యె. అంత మారీచుడు, విచిత్రుడుగు సుచర్లమయమైన జంకనూపముఁ దాల్చి శ్రీరాముడున్న వనంబునకుఁ జని, సీతాదేవి యెదుట పలుతెఱంగుల దుముకుచు ఎగురుచు విహించుచుండెను.

4. సీతాదేవి ఆ జంకనుజూచి ఆశ్చర్యమొంది దానిని ప్రాణముతోఁ బట్టియిమ్మని శ్రీరామునిఁ బ్రార్థించెను. శ్రీరాముడు, “అది మాయామృగముగ నుండును, దానిని గోరకుము” అని చెప్పెను. సీత వినక ఆ విచిత్రమైన జంకను బట్టియిమ్మని పలువిధముల వేఁడెను. పిమ్మట, రాముడు “సీతను జాగ్రత్తోఁ గాపాడుచుండుము” అని లక్ష్మణున కానతిచ్చి తాను విల్లునమ్ములు గైకొని జంకను బట్టుటకై పోయెను.

5. ఆ జింక చేతికిఁ జిక్కక మెల్లమెల్లగా పోవుచుండెను. శ్రీరాముడు దానిని వెన్నంటి చాలదూరము తరుముచుఁ బోయి, తుద కది మాయామృగమని నిశ్చయించి బాణముతోఁ గొట్టెను. అప్పు డా మాయామృగరూపముఁ దాల్చియున్న మారీచుడు, సీతాదేవిని సంతరించుచుండు లక్ష్మణునిఁగూడ అచ్చోట నుండనీక చేసినచో రావణునికోరిక నెఱవేఱు నని భావించి 'లక్ష్మణా! లక్ష్మణా!' అని యడుచుచు నేలఁ కొఱఁగెను.

6. నిష్కాపట్య హృదయముగల సీతాదేవి ఆశబ్దమును విని, శ్రీరామున కేదియో అపాయము సంభవించినందుననే తమ్ముని బిలిచియుండు నని భావించి, లక్ష్మణుని శ్రీరాముని కడకుఁ బొమ్మని బలవంతము చేసెను. లక్ష్మణుండు తాను జనునప్పుడు, సీతను పర్ణశాలదాటి చనవల దనిచేప్పి, శ్రీరాముని వెదకుచుఁ బోయెను.

7. లక్ష్మణుండు వెడలిపోయినంత రావణుడు సన్నాహి వేషముఁదాల్చి సీతాదేవియున్న పర్ణశాలకేగి భిక్ష మడిగెను. రావణుని మోసము నెఱుంగని సీతాదేవి అతిధిపూజ చేయుటయే ధర్మమనిభావించి భిక్ష మిడెను. రావణుండు వెంటనే ఆమెను తన రథంబుపై నిడికొని లంకానగరంబునకుఁ బోయెను. కపటోపాయముచే మారీచుడు సీతారాములకు వియోగము కలిగించినందున వాడు మడిసినదేగాక, రావణుడును కపట

సన్న్యాసియై రాముని ధర్మపత్నిని పరమసాధ్వినీ సీతాదేవిని
అపహరించినందున శ్రీరాముడు వానిని దనబాణంబునకు
అహతి చేసి, వానికులమును సయితము నిర్మూలించెను.

8. కపటముగాఁ బ్రవర్తించువారికి తప్పక కీడు కల్లు
నని యీ కథవలన వేద్య మయ్యెడిని.

క. తగుది తగదని యెదలో

వగవక సాదులకుఁ బేదవారల కెగ్గుల్

మొగిఁ జేయు దుర్వీనీతుల

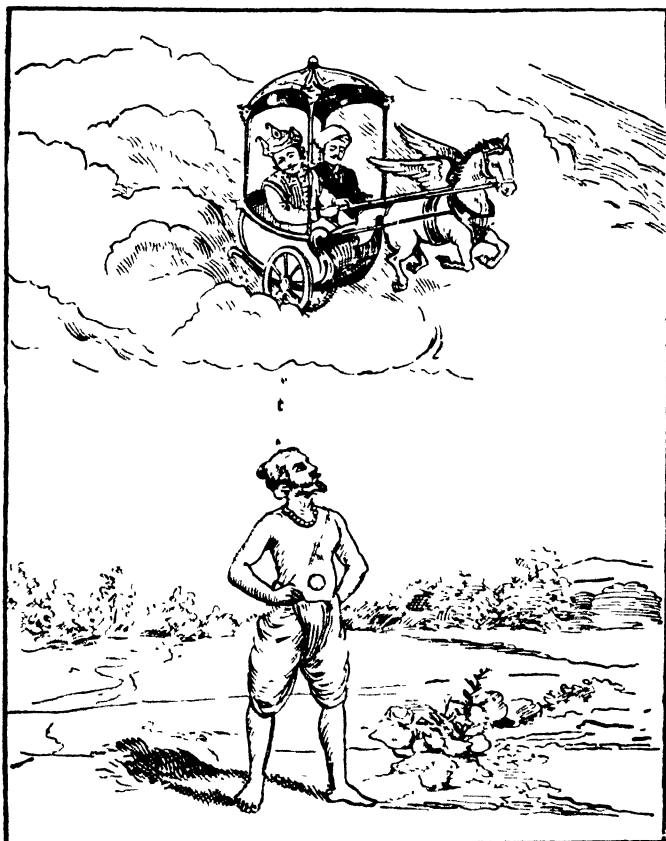
కగు ననిమిత్తాగమంబు లైన భయంబుల్.

8. అజాగ్రత్త కూడదు

కుబేరుఁ డనువాఁడు అష్టదిక్పాలకులలో నొక్కరుఁడు ;
అతఁడే ధనాధిపతి, అతని విమానము పుష్పక మనఁబడును.
ఆయన సేనాధిపతి మణిమంతుఁడు.

2. ఒక్కనాఁడు కుబేరుఁడును మణిమంతుఁడును పుష్ప
కారూఢులై ఆకాశమార్గమునఁ బోవుచుండిరి. ఇట్లు పోవు
నపుడు మణిమంతుఁడు భూలోకమునం దెక్కడ యెమహాను
భావుఁడును, ఏ పుణ్యతీర్థము కలదో, ఏ దివ్యస్థలమును
యని యాలోచింపక లేటాలున నుమిసెను.

3. ఇట్లు మణిమంతుడు ఎంతయు నాలోచింపక అజగ్రత్తగా భూమియం దుమియఁగా నాయొంగిలి అచ్చట తపస్సు చేయుచున్న మహాత్ముని తలపైఁ బడెను. వెంటనే ఆ తపస్వి

యాకాశమువైపు చూచి, తన తలపై నుమిసినవాడు మణిమంతుడని తెలిసికొనెను.

4. ఆయన వానిని గాంచి, “మణిమంతా ! ఇట్టి అకార్యము చేయఁ దగునా ? ఏకార్యము నైనను ఆలోచించి జాగ్రత్తతోఁ జేయవలదా ? ‘అవసరపడరాదు’ అనెడి నీతి వాక్యమును నుఱచితివా ? నీతిశాస్త్రము చొప్పున సకలజనులును వర్తింపవలయు ననుట యటుండ, మహోన్నత పదవియం దుండువారును సంపన్నులును శాస్త్రోల్లంఘనము చేయరాదుకదా ? కావున, ముందు వెనుకల నాలోచింపక అజాగ్రత్తగా నాతలపై నెంగిలి నుమిసిన దోషమునకు ఫలముగా నీవు నీ నైవ్యము వారితోఁ గూడ నొక మనుష్యమాత్రునివలన నాశమొందుదువుగాక” అని శపియించెను.

5. పదంపడి, అమ్మని కు బేరుఁజూచి, “నీసేనాధ్యక్షుఁడు ధన మదముచేత మన్న మిన్నెఱుగక యుమియు నప్పుడు నీవు వానిని వారింపక యూరకుంటివి. ఈదోషమునకై నీతోఁ జేసినవా రొక మనుజునిచేతిలోఁ బడి నశించునట్టి దుఃఖమును నీ వనుభవించువుగాక” అని శాపమిచ్చి, ‘దండార్థులను దండింపమి ధర్మము గాదు’ అని వచించెను.

6. ఆ తపోత్రముని శాపముచొప్పుననే అనంతర మొక సమయమునందు కు బేరుఁడు భీమసేనుని వలన తన పరివారముతోఁగూడ పరాజయమొంది అవమానితుఁడాయెను.

7. ఏకార్యము నైనను అజాగ్రత్తతోఁ జేసిన యెడల కీడు కలుగు నని యీ చరిత్రమువలన విశదమయ్యెడిని. కావున,

నొక్కొకరును తాము చేయుకార్యములను పరులకు క్లేశము కలిగింపని విధమునఁ జేయవలయును. ధూమశకటము (రైలు) నందుగాని ఇతరములైన శకటములయందుగాని పోవువారును, సౌధములయందు నివసించువారును మణిమంతునికిఁ గలిగిన క్షోమము జప్తియందుంచుకొని జాగ్రత్తతో ప్రవర్తింపవలయును.

9. సహోదర ప్రేమ

శ్రీరామునకును రావణునకును సీతాపహరణార్థమై జరిగిన యుద్ధమునందు, రావణుడు శ్రీరాముని తమ్ముడైన లక్ష్మణునిపై అష్టఘంటాశక్తి యను మహాయుధమునఁ బ్రయోగించినాడు. అంత లక్ష్మణుడు మైమఱచి నేలబడి సామ్యునిలైన.

2. ఆ సమయంబున శ్రీరాముడు మూర్ఛితుడై నేలంబడియున్న లక్ష్మణునిఁ గాంచి, “హా లక్ష్మణా! నీ కీ గతి సంభవించెనే!” అని ప్రలపించుచుండి, యతడును నేలపై నొఱగెను.

3. అనంతరము సమీపమునం దున్న సుషేణునిం జూచి,—“అకటా! ఇంక నా కీయుద్ధంబేల? నా ప్రాణంబులుండి ప్రయోజనం బేమి? సీతయున్న నేమి? ఇప్పుడు నా బలం బెల్ల నిర్మూలం బయ్యె; నా ప్రాణంబునకుఁ బ్రాణం బైన

నా తమ్ముడు లక్ష్మణుడు పోయినవిదప నీలోకమునందు నాకు వలసిన దే మున్నది? సీతవంటి స్త్రీలు వెక్కండ్రు దొరకుదురు; తోబుట్టు వెక్కడ దొరకును?

శ్లో. దేశదేశ కళత్రాణి దేశదేశ చ బాధవా.

తం తు దేశం సపశ్యామి యత్ర బ్రాతా సహోదరః.

అనగా, ‘ఒక్కొక్క దేశమునందును భార్యలు దొరకుదురు ; బంధువులును దొరకుదురు. అయినను, తోబుట్టువు దొరకు నట్టి దేశమునుమాత్రము నేను జూడలేదు’” అని చెప్పి దుఃఖించెను.

4. పదంపడి లక్ష్మణుని జూచి, “తమ్ముడా! నీ శరీరం బుతయు రక్తమయం బైనదే, కట్టా! నీప్రాణంబును ఈ ద్వీపాంతరమున విడుచుటకా నీవు నాతో వచ్చితివి? సామిత్రి! సుమిత్ర కేమని చెప్పదు? కొసల్యకును కైకకును భరత శత్రుఘ్నులకును ఏమని వచియింతును? నీ ప్రాణప్రియ యగు ఊర్మిళ నిన్నుఁ గానక మేన ప్రాణంబులు ధరించి యుండునా? అయ్యో! నిన్ను వదలి నే సయోధ్య కెట్లు పోవుదును?

5. “తమ్ముడా! నాతోడబుట్టువై, నాతోఁగూడనే పెరిగి, నాతోఁగూడనే యడవికివచ్చి, నాతోఁగూడనే కష్టంబు లనుభవించి, మమ్ము పుత్తునివలె రక్షించి, మమ్ము దేవతలని

భావించి, మాకష్టములదీర్చి, మామనంబు లెంతయు నెవ్వని విధంబున సకల శుశ్రూష లొనర్చితివి. కడకు రాక్షసాధముని యాయుధంబున కెర యైతివి. ఇక నే నెవ్వని సౌమిత్రి ! లక్ష్మణా ! సౌమ్యా ! యని నోరెత్తి పిలుతును ? హా, సుకు మారా ! లక్ష్మణా ! ఒక్కమాట నాతోఁ బల్కరాదా ? నేను లక్ష్మణా యని పిలిచినంతనే చేతులు మోడ్చికొని నాకడకు వచ్చి నిలువంబడువాఁడవు కదా ? నే నిప్పు డెన్ని విధంబులం బిల్చినను బలుకవైతివే ! కఠినచిత్తుండ నగు నేను ని న్నీలుకా పురికిఁ దోడ్కొనివచ్చి సీత్రాణంబులు పోయినను ఇంకను నేను జీవితండునై యున్నాఁడను కదా ! నేను నిన్నొక క్షణమైనను వదలియుండువాఁడను గాను ; ఇక నే నెట్లు నిన్ను వదలి యుందును ? నేనును సీతో యమపురికి వచ్చువాఁడను” అని పలు శైలుగుల విలపించుచుండి మరల మూర్ఛితుం డయ్యె.

6. అపుడు వైద్యవిద్యాచణు డగు సుషేణుడు శ్రీరాము నూటడించి, “స్వామీ! శోకింప వలదు. లక్ష్మణుడు మూర్ఛిల్లి యున్నాఁడు. నేను బ్రతికింపఁగలను. నాయొద్ద దివ్యౌషధము లున్నవి” అని పల్కి ఔషధముల నాశ్రూణింపఁ జేసి యతని మూర్ఛనుండి మేల్కొల్పెను. లక్ష్మణుడు నిద్రనుండి లేచినవానిపగిది లేచినం గని, రాముఁడు మహా నందనాగర మగునుఁడై తమ్మునిఁ గొంగిలించికొని శిరంబు మూర్కొనియె.

7. లోకు లెల్లరును శ్రీ రామమూర్తివలె సోదరుల
యెడ మిక్కిలి ప్రేమనుంచి వర్తింపవలయును.

క. వినుభక్తియు వెఱపుగలిగి

యనుజన్ములు పెద్దవాని నారాధింప

జననర యతఁడుం దమ్ములఁ

గొని యాడఁగ సిరికిఁ బట్టగుదు హజ్జలులై.

10. కాలము నతిక్రమింపరాదు—I

ఏ యే సమయములయం దే యే కార్యములను జేయ
వలయునో, ఆయా కార్యములను దప్పక చేయవలయును. ఇది
ఇరు తెఱఁగులు. అందొకటి, ఏకాలములో నేకకార్యము చేయ
వలయునో వానిని ఆకాలములోనే చేయుట. రెండవది, ఏకకార్య
మునేవరుసను జేయవలయునో దానిని ఆవరుసప్రకారము క్రమ
ముగాఁ జేయుట. అనఁగా ఏకకార్యము ముందు చేయవలయును,
ఏకకార్యమును వెనుక చేయవలయును, అని యాలోచించి
క్రమము తప్పక చేయుట.

2. నిర్ణయించినవేళలో, నిర్ణయించిన షనిని చేయుటయే
“కాలము నతిక్రమింపక యుండుట” యనఁబడును. అనఁగా ఏ
షనిని ఏ వేళలో ఏ క్షణములో చేయవలయునో, దానిని ఆ

వేళలో ఆక్షణములో చేయవలయును. ఇట్లు చేయుట “సామయికము” అనఁబడును. అనఁగా సమయమును అతీక్రమింపక యుండుట.

3. ఏ కార్యమును ముందు చేయవలయునో, ఏ కార్యమును వెనుక చేయవలయునో, అని యెఱిగిచేయుట “కార్యక్రమ” మనఁబడును. అనఁగా ఏదేని కార్యముచేయునపుడు దానిని వదలిపెట్టి వేతేకార్యమును జేయరాదు.

4. కాలమును, క్రమమును తప్పక పనిచేయుట యనెడి సద్గుణమును బాలురు అభ్యసించుటకు రెండుమార్గములు కలవు.

5. మొదటిది, బాలురు బడికి వేళ తప్పక పోవలయును. బాలురు కాలము తప్పక చేయుటకై తఱచుగా గంట కొట్టుట కలదు. ఈవిషయమునందు బాలురు గడియారములను గంటను ఎదురుచూడరాదు. వారికి వాడే గడియారముగాను గంటగాను ఉండవలయును. బడికి పోవలయుననెడి చింతయు, జాగ్రత్తతో మెలంగవలయు ననెడి తలంపును గలవారై సరియైన సమయమునకు పాఠశాలకుఁ బోవలయును. తలిదండ్రులు బాలురను నిలువకగాని పాఠశాలకుఁ బోవక యుండఁదగదు. కాల మతిక్రమించి బడికి పోవుదుడేని, తక్కిన బాలుర కాలమును వ్యర్థముగాఁ బోగొట్టినవారగుదురు ; మఱియు తమపాఠమునందొకభాగమును బోగొట్టు కొందురు. బాలు రెప్పుడును

ముందుగాఁ బోయి యుండవలయును గాని, వెనుక పోరాదు. గుఱ్ఱము బండికి ముందున్నదా, వెనుకనున్నదా, చూడుడు.

6. రెండవది, బాలురు బడికి క్రమముగాఁ బోవలయును. ఒకనాటికిఁ బోయి మఱొకనాటికి నిలచి పోఁ దగను. ఒకవేళ పోయి వేఱొకవేళ పోకుండ నుండరాదు. వేళతప్పి పోవుట కంటెను క్రమములేప్పి పోవుట మిక్కిలి చెడుగు. ఏలన, కొన్ని నిమిషములు ఆలస్యమునకంటె, దినమంతయు పోకుండుట చెడుగుకదా? దినమంతయు పస్తపడి యుండుటకంటె అరకడుపు అన్నమైన తినుట మంచిది కావున, పాఠమే చదువక యుండుటకంటె, కొంతవఱకైన పాఠము చదువుట మేలు.

7. బాలురకు అభ్యాసముచేతనే వేళతప్పకుండుటయు, క్రమములేప్పక యుండుటయు నలవడుచున్నవి. బాలురు పాఠశాలకు పదిగంటలకుఁబోయి చేరుటకంటె తొమ్మిదిన్నరగంటకే చేరుట మేలు. అరగంట సేపుతాళిపోవుట మేలైనచో అరగంటసేపు ముందుపోవుటయు మేలుగనే యుండవలయును. ఉదయమునందుఁగాని మధ్యాహ్నమునందుఁగాని పాఠశాలకుఁ బోవువారికి రెండుపూటలును పోవుట కష్టముగ నుండునా? ప్రతినిత్యమును రెండువేళలయందును క్రమముగా పోవుట సుకరమే యగును. 'కావలయునన్న కంచెలోను కాచును' అనెడి సామెతచొప్పున నేపనినైనను చేయవలసినదని పట్టు పట్టినచో చేసి ముగించవచ్చును. కాల మతీక్రమింపకయు,

క్రమముతప్పకయును పాఠశాలకుఁ బోవువారు చాలదూరమున నుండి వచ్చువారుగాఁ గానంబడియెదరు.

8. బాలురు కాలమును క్రమమును తప్పక నడుచుకొనవలయునని పాఠశాలలయందే నేర్పనియెడల, వారు పెద్దవారైనమీఁద యోగ్యతలేనివా రనిపించుకొందురు. కాలము తప్పి పనిచేయువాఁడును, క్రమముతప్పి కార్యము చేయువాఁడును తఱచుగా సోమరిగ నుండును. సోమరితనము చెడుగుణములలో నొకటి.

9. సోమరికి ఎవ్వరును బ్రతుకుమార్గముఁ జూపనొల్లరు. పనిచేయువారు తమతమ యిష్టముచొప్పున, వేళతప్పి, పనిచేయు కర్మశాలలకుఁ బోవుదురేని కర్మశాలలయందు పనులు జరుగునా? కర్మశాలాధికారి యట్టి వారియిష్టము ననుసరించి కాలక్రమము లేక, రా ననుమతి నొసంగునా? పనిచేయువారు తమయొక్క అనుకూలము ప్రకారము వచ్చునంతదాఁక యంత్రములను ఊరక నుంచికొని యుండవచ్చునా? ఆయ్యవారు వచ్చునటకు ఆమావాస్య కాచి యుండునా?

కాలము నునుష్యుని అనుకూలము ననుసరించి కాచి యుండదు. సోమరులగు పనివాఁడు నచ్చి పనులు చేయుటకు ప్రారంభించు సంతదనుక యంత్రములను ఊరక నుంచుటకు సాధ్యము కాదు.

10. వేళ తప్పక యుండుటయు, క్రమము తప్పక యుండుటయును అలవాటని మున్ను చెప్పఁబడినదికదా ? అవి మఱియు రెండువిషయములతో సంబంధించి యున్నవి.

11. వానిలో నొకటి యేమన, వేకువ నిద్రలేచుట. ఆలస్యముగ లేచువాఁడు తఱచుగా నా దిన మంతయు నన్ని పనులలోను వెనుక చిక్కియే యుండును. అరగంట సేపుదనుక శయ్యపై కాలము గడపినవాఁడు ఆ దినమంతయు నా యరగంటసేపును వెదకువానివలె అల్లాడుచుండును. అయిన నేమి ప్రయోజనము ? పోయిన కాలము నురలరాదు

12. వేకువ లేచుట యనఁగా ముంజామున సౌలస్యము లేక పరుండుట యగును. ముందుగాఁ బరుండిన, ముందుగా లేవ వచ్చును.

ముందుగాఁ బరుండి ముందుగా లేచుటవలన ఆరోగ్యమును విశ్వస్యమును గల్గును.

మనపెద్దలు ఈ విషయమును అచుభనముచేఁ దెలిసి కొని మనకు బోధించి యున్నారు.

13. రెండవ దే మన, కాలమును క్రమమును తప్పక యుండుట యనునది మంచి నడవడికను సూచించు చిహ్నముగా నున్నది. మంచి నడవడిక యనఁగా తన మేలును మాత్రమే గోరక యితరులమేలును గూడఁ గోరుచుండుట.

వేళతప్పి పనిచేయువారును, క్రమముతప్పి పని చేయువారును తమమేలును మాత్రమే గోరువారుగా నుండురు. ఇతరులకు తమవలన కీడు కల్గుననెడి తలంపు గలవారుగ నుండురేని వారు ఎప్పుడును కాలమును క్రమమును దప్పి వర్తింపరు.

11. కాలము సతిక్రమింపరాదు—II

గతించిన విక్టోరియా మహారాజ్ఞి తన ఛాయాశటమును వ్రాయుటకు చిత్రకారు నొక్కని రా నాజ్ఞ చేసి యుండెను. వాడు రాదగిన సమయమును నైతము చెప్పియుండెను. వాడు వేళకు కొంచెము ఆలస్యముగ వచ్చినాడు. వాడు ఆలస్యముగ వచ్చినందులకుఁ గారణము వాని చేతిగడియారము తప్పుగా నుండినదని చెప్పినాడు “అట్లయిన, నీవు కొత్త గడియారమును దీసికొనవలయును. మరియు, ఆలస్యమునకు కారణ మైనదానిని మెటనే చక్కఁబఱచికొన వలయు” నని మహారాజ్ఞి వానికిఁ బోధించెను.

2. పాఠశాలకు వేళతప్పుక పోవునట్టి బాలుకును బాలికలును జక్కఁగా మూట కట్టువానితోఁ నుల్కులు. మూట గట్టుటకుఁ దెలియనివాడు ఒక మూటలోనుంచి కట్టుటకంటె, మూటకట్టుటకు నేర్చినవాడు అంతకంటె సగము వస్తువులు

చేర్చి చక్కగా కట్టగలడు. ఇచ్చట వేళతప్పక బడికి పోవు బాలుడును, బాలికయు, మూటలోఁజేర్చి కట్టుట యనునది పని, లేక, పాఠము ; వారుచేర్చుట యనఁగా బడియం దుండు కాలము. ఇదియే “మూట” యనబడును. ఇట్లు బాలురును బాలికలును పాఠశాల విషయమున నడుచుకొందురేని వారు పెద్దవా రైనప్పుడును ఇట్లు నడుచుకొందు రనుట నిజమగును.

3. వేళ తప్పక పని చేయువాడు ఎప్పుడును కాలము గడచిపోయెనని దుఃఖింపడు. “ ఏపనియందును కాలుగంట సేపు ముందు పడినందుననే నేను ఇంతటి క్షీణియు గౌరవమును ధనమును ఆరోగ్యమును జెందినాఁడను ” అని యొకానొకరు చెప్పి.

4. ఏపని చేయుటయందును, పాఠములు వల్లించుట యందును బాలురు కాలము తప్పక యుండునట్లు ఆటలయందును ఉండవలయును. “ క్రమమైన యాట ” ఇట్టిదని వారు తెలిసికొనవలయును. “ క్రమమైనయాట ” యనునది న్యాయమైన నడవడిక ; అనఁగా, తనవలెనే ఇతరులు నని భావించి నడచుకొనుట. దీనికి వ్యతిరేకమైనది “ అక్రమమైన యాట ” అనబడును. ఆటలాడుటకు నియమింపబడిన కాలమునకు పోయిచేరక, ఇతరులను మనకై కాచియుండునట్లు చేయుట క్రమమైన యాట కానేరదు.

5. లోకమునందు మన చుట్టుపట్ల నుండువానిని గమనింతుమేని మనము వేళతప్పక యుండుటకును, క్రమము తప్పక యుండుటకును నేర్చుకొనవచ్చును. సూర్యుడు ప్రతి దినమును ఉదయించి అస్తమించుచున్నాడు. రేయియు పవలును మాటిమాటి వచ్చుచున్నవి. ఋతువులును క్రమప్రకారముగ వచ్చుచున్నవి. గిజ్జగాడు అను పక్షియు, లకుముకి పక్షియును ఏచోటికి ఏ కాలమునందు వచ్చిపోవునో, అదేప్రకారమా పక్షులు ప్రతి సంవత్సరమునందును ఆచోటికి ఆకాలమునందు వచ్చుచుండును. చిగుళ్లును పుష్పములును వసంత ఋతువునందును, కాయయును పండ్లును శిశిర ఋతువునందును గల్గుచున్నవి.

6. మనము పెద్దలైనప్పుడు సకల కార్యములను కాలమును క్రమమును దప్పక చేయవలయును గదా? అట్లు చేయనిచో మన కెవరును ఉద్యోగ మొసంగరు. కావున, మనము కాలమును క్రమమును అతీక్రమింప కుండుటకు బాల్యమునుండియే అభ్యసించవలయును. జాబు లిచ్చువారు, పా లమ్మువారు, రైల్వే ఉద్యోగస్థులు, ట్రాంబుడ్లవారు, పాఠశాలల ఉపాధ్యాయులు, ఇకను తక్కువ గల ఉద్యోగస్థులును కాల నిర్ణయప్రకారము పనిచేయుచున్నారు. మఱియు టంక సాలలు, వినోదశాలలు, దేవాలయములు మొదలగునవియు నిర్ణీతమైన కాలమునందే తెరివబడుచున్నవి.

7. కాల నిర్ణయప్రకారము మనము కార్యములు చేయుటకొఱకు మనకు సహాయకారులుగాఁ గొన్ని సాధనము లేర్పడి యున్నవి. అవి యేవియన, గడియారములు, చేతి గడియారములు, పాఠశాలలు, దేవాలయములు మొదలగువాని యందు కొట్టఁబడు పెద్దగంటలు, పాఠశాలలందును రైల్వే మొదలగు స్థానములందును దినచర్య కాలనిర్ణయపట్టికలు, కర్మశాలలయందు కొట్టఁబడు గంటలు, లేక యంత్రసాహాయ్యముచే నూడఁబడు శంఖమువంటి ధ్వనులు మొదలగునవి.

8. మనము కాలనిర్ణయము ప్రకారముగ నడుచుకొనవలయు. అనుటనుగూర్చి మనపెద్దలు చెప్పిడి వాక్యములు కొన్ని గలవు.

“సిద్ధం సదా సిద్ధం”

‘మనము సిద్ధముగా నుండవలయును, ఎల్లప్పుడును సిద్ధముగా నుండవలయును’ అనుటయే దీని యభిప్రాయము.

“గాలి కొట్టినపుడే తూగుపాఁ బట్టను”

అను సామెతయొక్క తాత్పర్య మేమన, “కాలమును గడపుదుమేని తర్వాత కష్టము సంభవించును” అని. గాలి వీచునపుడు ధాన్యమును తూగుపాఠబెట్టనియెడల పొట్ట, పొల్లు, కసపు మొదలగునవి ధాన్యమునఁ జేరియుండును. పిచ్చుట, వానిని

వేణుపటచుటకు చాల కష్టపడవలయును. కాబట్టి కాలమును వ్యర్థపుచ్చరాదు.

గీ. దినము రాత్రియు ఋతువులు మనుజుచేయు
సుకృతమును గుష్కృతంబును జూచుచుండు
గాన నెంత రహస్యపు గార్య మైన
నోను తెలుంగును ననియెడి యునికి తగదు.

12. ఆకృతిని గని అలయింపరాదు

కృతయుగమునందు భరిత మహారాజును నతఁడు ఆర్యా
వర్తమునంతయు నేలుచుండెను. అతఁడు మహాదాత, భూత
దయగలవాఁడు, అహంకారములేనివాఁడు, ప్రజల క్షేమము
కొఱకు పాటుపడువాఁడు, సూక్ష్మబుద్ధిగలవాఁడు, తాకిక
విద్యలయందును మహాసమర్థుఁడు. ఇట్టి సుగుణ సంపత్తిగల
మహారాజు నిరంతరమును ప్రజల మేలుగోరి సకలజనులును తన
నంటివారని తలంచి నీతితో రాజ్యము నేలుచుండెను.

2. ఇతఁడు లోకస్వనహరిములయందు దగిలి ఎల్ల
కాలమును బోగొట్టుచు మేలు కాదనియు, భూమియందు
పుట్టినదానికి ప్రయోజన మిది కాదనియు, భోగిభ్యాములు
కష్ట పరంపరను గారణము లందుచు భావించి, రాజ్యమును

కుమారున కప్పగించి, తాను పరమ సామ్రాజ్యము నొందఁ గోరి వనంబునకుం జనెను.

3. పదపడి, మఱుజన్మంబునందు అతఁ డీ భరతఖండం బునం దొక అగ్రహారంబున బ్రాహ్మణకులమునఁ బుట్టెను. అతఁడు పుట్టినదిమొదలు కదలక మెదలక మొద్దువలె పడి యుండినందున 'జడ భరతుఁ' డని పే రిడిరి. జడ మనఁగా కదలని పదార్థ మని యర్థము.

4. భుజించుట కేదేని యొసంగిన భుజించును; నీళ్ళిచ్చిన త్రాగును; ఇతర సమయములయందు దూరికయుండును; ఎవరి తోడను మాటలాడఁడు; ఏమనిన చేయఁడు. తలిదండ్రులు ఇతనిని అప్రయోజకుఁడని భావించిరి. ఇంట నే నస్తులను గొరుట లేదు. ఎవరిని బోక్కనుట లేదు. కావున, జడభరతుని తమ పీఠి యరుగుపైఁ గూర్చుండఁ జెట్టిరి. దానిని బోవువారు, ఇతఁ డొక అపూర్వ వ్యక్తి యనియు, జడఁడనియును గౌరవముగను అగౌరవముగను చెప్పుచుండిరి.

5. జడభరతుఁడు కొన్ని దినములకు పెద్దవాఁ డాయెను. అనునను, ఏ వ్యవహారమునందును బ్రవేశింపక సాక్షి స్వరూపుఁడై మానముదాల్చియుండెను. ఎండయు వానయు గాలియు అగ్నియు నతని నెంతయు బాధింపనయ్యె. సర్వసంగ పరిత్యాగ ముచేసిన తపశ్రేష్ఠుఁడై యుండెను. ఇట్లుండ నతనిని చేనికి వెఱబొమ్మగా నైన నుంచుట మేలని తలంచి యచ్చటకే గొని

పోయి యుంచిరి. అతడు తన మనోస్థితిని, తలిదండ్రులుగాని ఇతరులుగాని తెలిసికొనుట గిచ్చగింపరై రని నిశ్చయించి యెప్పటియట్ల మానముద్ర దాల్చియుండెను.

6. ఇట్లుండ, ఒకనాడు జనకమహారాజు కపిలమునియొద్ద సాంఖ్యశాస్త్రము నభ్యసించుఁ గోర్కీకలవాడై పల్లకినెక్కి జడభరితుఁ డున్న మార్గముగఁ బోవుచుండెను. పల్లకి మోయు వారు, మిక్కిలి బలిసి కదలకమెదలక కూర్చున్న జడభరితునిఁ జూచి ‘ఇతఁడు మనతోఁగూడ పల్లకిమోచుటకుఁ దగినవాఁడు’ అని భావించి యతనిని లేవదీసి పల్లకిదండి నతినిభుజమున నిడి నడపించిరి.

7. పల్లకిని మోయువారిందఱును సరిగా నడచుచుండఁగా, జడభరితుఁడుమాత్రము అదినఱకు మోచినవాఁడు కానందుననో, లేక, ఏదేని జంతువులు తన యడుగులుమోపుట వలన నశించుననియో, తిట్టాడుచు పోవుచుండెను. అందుచేత పల్లకియందుఁ గూర్చున్న జనకమహారాజు శరీర మదల, జడభరితునిఁజూచి, “సమేమి బక్క చిక్కినవాడవా? నీ కిది యొక భారిమా? ఇతఁడులవలె నిప్పు నడుపజేమి?” యనెను.

8. జడభరితుఁడు, “ఇదే మంచి సమయము. ఇతఁడు తగినవాఁడు. జ్ఞానలాభమునకై పోవుచున్నాఁడు. ఇతనికి సర్వోధము చేయ నగు” అని తలంచి, జనకమహారాజును జూచి, “ప్రభూ! నీవు జ్ఞానవంతుడవు. నీవు చెప్పినవాక్యములను విను ద్దించి చూడుము. పల్లకియం దుండువాఁ డెవఁడు? దానిని

మోచువాఁ డెవఁడు? 'నేను' 'నీవు' అనుటకు హేతువైన
పరబ్రహ్మ మొక్కటేకదా? ఈరహస్య మెఱుంగనివారెంత
కాలము శాస్త్రవిచారముచేసిన ప్రయోజన మేమి? ఎన్ని
కర్మములు చేసిన ఫలమేమి? భేదభావము వారినుండి తొలఁ
గునా?" అనెను.

9. జనకమహారాజు భయభ్రాంతుఁడై పల్లకినూడి దిగి,
జడభరతునకు నాప్తాంగప్రణామంబు లాచరించి బద్ధాంజలియై,
“అజ్ఞానముచే నే నాడిన మాటలను, పల్లకిమోయువారు తెను
ప్రభాసం బెఱుంగక నియోగించిన మహాపచారింబును,
తుమిచి రక్షింపవలయు” నని గద్గదకంఠుఁడై పరిపరివిధముల
ప్రార్థించెను. అంత జడభరితుఁడై, జనకమహారాజును మన్నించి,
అతఁ డెఱుంగఁదిలఁచిన సాంఖ్యతత్త్వమును బోధించి పంపెను.

10. ఎవరినిగాని చూచుటకు అసహ్యముగాఁ గనఁబడి
సంతమాత్రమున, వారు పనికిరాని మనుష్యు లనియును, అవి
వేకు లనియును భావింపఁదగదు. ఏ పుట్టలో నేనా ముగిసినో
ఎవ్వ టెఱుఁగుదురు? ఆకారమును జూచి అలత్యముచేసి అల
యింపక, వారి శ్రేష్ఠగుణమును గ్రహించుటయే సన్మార్గ
లక్షణ మగును.

క. సరిగా నెన్నదు రాయలు

దిరిదుని - బతికుని గృహిణుని జడనిక

దొరకొను ధర్మము కామము

పరమగతియు నర్థమునన పారవముఖ్య.

13. అసడ్ల చేయరాదు

కృతయుగమునందు నృగచక్రవర్తియనెడి సూర్యవంశపురాజు నీతితో రాజ్యపాలనము చేయుచుండెను. అతడు అనేక యాగములును లెక్కలేని గోదానములును జేసెను. ఇటులుండ, బ్రహ్మశర్మ యను బ్రాహ్మణునకీయఁబడిన గోవును ఆ బ్రాహ్మణుడు తనయింటఁ గట్టిపెట్టెను.

2. ఒకనాఁడు ఆ గోవు తప్పించికొనిపోయి నృగచక్రవర్తి పశువులమండలోఁ జేరి యుండెను. ఆ బ్రాహ్మణుడు తన గోవును ఊరంతట వెదకెను. ఎచ్చటను గనఁబడలేదు. అది రాజు పశువులలోఁ జేరియున్న నృతాంత మెవ్వరికినిఁ దెలియదు. బ్రాహ్మణుడుమాత్రము తనపశు వెప్పుడైనను గనఁబడు ననెడి యాశతో కనిపెట్టుకొని యుండెను.

3. ఒకనాఁడు నృగచక్రవర్తి, ఆ గోవునే వేతొక బ్రాహ్మణునకు దానము చేసెను. ఆ బ్రాహ్మణుడు దానిని తోలికొని పోయి తనయింటఁ గట్టిపెట్టెను. ఒకప్పు డా బ్రాహ్మణునింటికి బ్రహ్మశర్మ పోయి యుండెను. అతడు తన పశువునుజూచి ఆశ్చర్యమొంది ఆ పశువు తనదని నిరూపించుటకై తానుంచిన పేరుపెట్టి పిలువగాఁ నది యతనియొద్దకుఁ బోయి నిలచెను.

4. అపుడు ఆ యింటి బ్రాహ్మణుడు, “నేను దీనిని దానముగాఁ బడసితిని” అనెను. ఆ యిద్వరును “నాది యిది” “నాది యిది” అని వాగ్వాదము చేయుచు, తుడకు నృగచక్ర వర్తికడకుఁ బోయి న్యాయమును బడయ నొచ్చిరి.

5. ఇట్లు బ్రాహ్మణు లిద్వరును నృగచక్రవర్తి మొగ సాలకడకుం జని ద్వారపాలకునితో తమరాకను చక్రవర్తి కెఱింగింపుఁ దనిరి. ద్వారపాలకుఁడు చక్రవర్తి కెఱింగించెను. అయినను, రాజు ఎంతయు సడ్డచేయక తన యంతఃపురమందే

యుండెను. అంత నా బ్రాహ్మణు లిద్వరును రాజ్యమదముచే అసడ్డతో నున్న చక్రవర్తికి రాజ్య భ్రష్టుఁడపు గమ్మని శాప మొసంగిరి.

6. ఎన్ని దానములు చేసిన నేమి లాభము ? నృగచక్ర వర్తి అసడ్లతో నున్నందువలన బ్రాహ్మణుల శాపమునకు పాత్రుడైనాడు. బీదలని యెవరినిగాని అలక్ష్యము చేయఁ దగదు. “ఇచ్చి పుచ్చుకొనుము” అను సామెతచొప్పున, కొద్దిగాని గొప్పగాని తానీయఁగా వచ్చును. కావున, న్యాయాన్యాయములను గాని, నుతియు నే విధమైన వ్యవహారములనుగాని, తిప్పటికప్పుడే తీర్చవలయును. అసడ్ల చేయరాదు. అది ముప్పునకు హేతు వగును.

3. ఎప్పటికయ్యది ప్రస్తుత

నుప్పటికామాటలాడి యన్యలయనముల్

నొప్పింపక తానొవ్వక

తప్పించుక తిరుగువాఁడు ధన్యుఁడు సుమతీ.

14. డంబము కూడదు

పాండవులు శ్రావణశోఢ పంక్త్యైదేండ్లు ననవాసము చేసిన యనంతరము ఒక్క సంవత్సరము అజ్ఞాతివాసము చేయ నెంచిరి. అజ్ఞాతివాస మనఁగా, తమ్మొవ్వ రైలుగిరియుండునట్లు దాఁగియుండుట. కాఁబట్టి, వారు తమ పూర్వునామముల వేషములను మార్చికొనవలసినవా రైరి.

2. ధర్మరాజు సన్న్యాసి వేషముతో కంకుభట్టనేడి పేరునుండి ధర్మకథలు చెప్పుచుఁ గాలము గడుప నెంచెను.

భీముడు వంటచేయువాడై వలలు డ నెడి పేరుతో నుండుటకు నిశ్చయించెను. అర్జునుడు పేషిసూపముదాల్చి బృహన్నల యను నామమునొంది రాజకన్యకల చిత్తమునకుఁ దగినట్లు పనులు చేయుచు నాట్యశాస్త్రము నేర్పఁగఁ గాలము గడపఁ దలచెను. నకులుడు దాచుగ్రంథి యను పేరుతో అశ్వశిక్షకుడై కాలమును బోగొట్టుటకు సమ్మతించెను. సహదేవుడు తంత్రీపాలు డను నామమును వహించి పశుశిక్ష చేయుటకు సంకల్పించెను. క్రాపది సైరంద్ర యనుపేరుతో రాజస్త్రీల కూడిగిము చేయుచుండుటకు నిశ్చయించెను. ఇట్లు ఆర్షును ఏర్పాటుచేసికొని, ఒకరినొక రెడఁబాయక, అజ్ఞాతవాసము చేయుటకుఁ దగినస్థలము విరాటరాజనగర మని నిశ్చయించి, అందఱును వేషములుమాడ్చికొని తా మనుకొన్న విధమున, విరాటరాజగృహంబున నసించుచుండిరి. అయినను, ధర్మరాజు గోవులును నత్సములును మేఠమేసి స్థిత్రాగిఁగమిఁద భుజించు చుండుట వాడుక.

3. ఇటులుండ, పాండవులు విరాటరాజనగరమున దాగి యున్నారనెడి రహస్యము కౌరవులకుఁ దెలిసినది. అంత దుర్యోధనుడు, “శత్రువు లగుపాండవు లచ్చట నుండుటను వెలి పుచ్చి, ఇంకను వారిని పండ్రెండేండ్లు అడవులకుఁ బంపవలయును ; కావున, విరాటుని పశువులకు మేఠలేక చేసినచో ధర్మరాజు భుజింపఁడు, అపుడు అర్జునాదు లాపశువులను

దోలికొని పోవుటకు వత్తురు" అని నిశ్చయించి, మేయుటకై పోయియున్న విరాటరాజు పశువులను చాలాదూరము తోలి కొనిపోయి కట్టియుంచెను.

4. పశువులు రావలసిన వేళకు రాలేదు. దూడలు పాలులేక 'అంబా' యని యడుచుచుండినవి. పశువులు మేత గొనుటకు పూర్వము భుజింపనొల్లని స్రవమును గైకొని యున్న ధర్మరాజు భుజింపక యుండెను. విరాటరాజు తన పశువులను దోలికొని వచ్చుటకై, సైన్యముతోఁ గూడి చరుటకు నిశ్చయించెను.

5. ఇంతలో కౌరవులు, వేఱొక దిక్కున నున్న విరాటరాజు పశువులను బట్టుకొని పోయిరి. ఈ వృత్తాంతము రాణివాసము వారికిని చెలిసెను. అప్పుడు విరాటరాజు కొడుకు ఉత్తరుడు తల్లి, చెల్లెలు, బ్రహ్మన్నల వేషముతో నున్న అర్జునుడు, సైరంధ్ర వేషముతో నున్న క్రౌంచది మొదలగు వారు విరుచుండ, కుశీతుడై యిట్లు చెప్పవలసివచ్చెను:—

6. “మన పశువులను కౌరవులు పట్టుకొనుట యన నేమి? నేనుండుటను మఱచినారు కాబోలు. ఈ సమయమున దిట్టి యగు సారథి యుండునేని, కౌరవుల గర్వమును నిమిష మాత్రమున నణగగ్రద్దొక్కుదును. ఇది వఱకు పదునెనిమిది దినములు జగడముచేసి శత్రువులను సంహరించి యున్నాడను. అప్పుడున్న సారథి యిప్పు డుండేనేని, అర్జునుడు సైతము

వణికునట్లు యుద్ధము చేయుదును. నన్నెదిరించి జగడము చేయువాఁడెవఁడున్నాఁడు? నేను యుద్ధమునకు బయలు వెడలిన వార్తను చెవిని సోకునేని కౌరవపక్షములోని మహారథికులెల్లరుచు పరుగెత్తివలసినదే కదా?

7. “కర్ణుని శిరంబును అరగడియలో ఖండింతును; అశ్వత్థామచు కృపాచార్యుని ఒక నిమిషములో పగులింతు నట్లు చేయుదును. ద్రోణాచార్యుని కాలుసేతులను నడికి నలు దెసల పాటవేయుదును. ముదిగూబ యగు భీష్మాచార్యునికి ముక్కు త్రావ తగిలించి బరబర లాగికొని నచ్చి పట్టణ వాసుల కగపటతును. తక్కినవారు నా రథవేగ స్వనిని విన్నంతనే ప్రాణంబులు విడువఁగలరు. అకటా! ఈ సమయమున సారథి లేకపోయినాఁడు కదా! ఏమి చేయుదును” అని అట్టహాసముతో తన ప్రతాపము నుగ్గడించుచుండెను.

8. అపుడు బృహన్నల నేషముతో నున్న మహావీరుఁడగు అర్జునుఁడు, ఉత్తరుని ప్రగల్భవాక్యములు విని, “వీడు స్త్రీలమోల తన ప్రజ్ఞను ప్రకటించుచున్నాఁడు. వీని మదమణిచవలయును,” అని నిశ్చయించి, అచ్చట సైరంధ్రగా నున్న ద్రౌపదిని గాంచి కనుసన్న చేసెను.

9. అంత ద్రౌపది రాజ కుమారునిఁ జూచి, “ఈ బృహన్నల అర్జునునకు సారథ్యము నేర్పినది. నీవు దీనిని సార

ధిగానుంచికొనుము ” అన, ఉత్తరుడు, “ చీ ! ఈ నపుంస కునిచే నేమగును ? ” అని పరిహాసించెను.

10. ఉత్తరుడు తెలియమిచ్చే జెప్పినమాటలకు కినియక, మరల బ్రాహ్మణుని, “ ఇటుల చెప్పడగదు. మున్ను ఖాండవ వనమును దహించిన కాలమునందు ఈమె అర్జునునకు సారథిగా నుండినది. అప్పు డతడు జయ మొందుటకుఁ గారణము ఈమె సారథ్యముచేతనే యని యెఱుంగుము ” అనెను. ఉత్తరుడు, “ అట్లునుచో నిప్పుడు పరీక్షితము ” అని పల్కి అర్జునుని సారథిగా నుంచికొని యుద్ధమునకు బయలుదేరి పోయెను.

11. ఉత్తరుడు, యుద్ధరంగంబునందు సముద్రము వలెనున్న కౌరవయోధులను జూచినంతనే, — “ అయ్యయ్యా ! తెలియక నచ్చితి గదా ? ఈ జగడము వద్దు నాయనా, ఆవులు పోయినా పోని ! నాసర్వస్వము పోయినాపోని ! నేను మున్ను కౌరవసైన్యమును చిత్రమునఁ జూచి యుండిని. అందు కొంచెముగాఁ గన్నడినది ; ఇక్కడ చూడఁగా సాగరమువలె నున్నది ” అని దిగులు చెందినవాడై మైచెమర్ప వడవడ వడంకుచు జెప్పెను.

12. అర్జునుడు, ఉత్తరుని మాటలను లక్ష్యపెట్టక రథమును వేగముగాఁ దోలికొని పోవుచుండ, వాడు భయ మొంది కుయ్యవెట్టుచు, “ అయ్యా ! నన్ను ప్రాణముతో వదలి పెట్టము, నేనెట్లే కరుగితి పోయెదను ” అని బళిమాలికొనెను.

13. అంతఃపురమున స్త్రీల ముంగల డంబము పల్కిన ఉత్తరుని ప్రగల్భము లిప్పు డెక్కడ ? కాబట్టి, డంబముగా పల్కుటచే బ్రయోజనము లేదు. ఎప్పుడును కార్యముచే గౌరవము వచ్చునుగాని మాటలచే రాదు. 'మొఱగునట్టికుక్క కఱవడి' అను సామెత యందఁ తెలియినదియే కదా ? కనుక, డంబముచే అనమానము కలుగునని యెఱింగి, జాలుదు అణఁకువతో వర్తింపనలయును.

గీ. తగినవేషము తనుదాన పొగడుకొనమి

నొచ్చియును గీడుపలుకమి యిచ్చి వగవ

కునికి తనకెంత వడవకయన్న భయుఁ

దప్పుకుండుట వడవడి కొప్పజేయు.

15. అజినమాట తప్పరాదు—I.

కృతయుగమునందు అసుర వంశస్థుఁడైన బలిచక్రవర్తి యను నతఁడు ధర్మముతో రాజ్యపాలనము చేయుచుండెను. అతఁడు అనేక యజ్ఞయాగములు చేసి దేవేంద్రుడయిన నొందెను. ఇంద్రుఁ డాదిగాఁగల దేవతలు తమ పదవులను పోగొట్టుకొని, విక్కిలి చిహ్నములు పరిధరించుచు కేగి, విష్ణు మూర్తితో తమకు సంధించిన విషయము పిన్నిపించి అప్పుడు విష్ణువు "మిమ్ము రక్షించెద" నని ఆశయ మిచ్చెను.

2. పదంపడి, విష్ణుమూర్తి కశ్యపునకు అదిరియందు వానునుడై పుట్టి బ్రహ్మచారి వేషమున బలిచక్రవర్తియొద్ద కేగెను. ఆ సమయమున బలిచక్రవర్తి యాగము చేయుచుండెను. యాగకాలమునందు యాగదీక్ష వహించినవారు అతిథులకును అభ్యాగతులకును యాచకులకును కోరినవస్తువు లొసంగుచుండురు వామనమూర్తి బలినిజూచి, ‘మూఁ డడుగుల భూమి కావలయు’ నని యడిగెను. అతడు “అటు లొసంగితిని, ధారా పూర్వకముగాఁ గైకొనుము” అనెను.

3. అపుడు, బలిచక్రవర్తి పురోహితుడును, త్రికాల వేదియు నగు శుక్రాచార్యుడు, ఇది విష్ణుమాయ యనియును, అతడు వామనుడై బలిని సురలోకమునుండి తిప్పించుటకై వచ్చియున్నాడనియును, ఈ దానమువలన బలిచక్రవర్తి సురలోకభోగము నేటికి నశించుననియు నెఱింగి, బలిని జూచి, “అయ్యా! నీవీ దానము చేయవలదు” అని పెక్కు భంగులఁ జెప్పెను. అయినను, బలి, “ఆడినమాట తప్పవాడను కాను” అని చెప్పి, వామనమూర్తినిఁ గాంచి, మూఁ డడుగులభూమిని గ్రహింపఁ గ్రాధించెను.

4. వెంటనే, వామనమూర్తి భూమియు నాకాశము నేకమగునట్లు విశ్వరూపము దాల్చి, ఒక్క యడుగును భూమి యంచును, వెఱిక్కు యడుగును ఆకాశమందు నునిచి, ‘ఇది

మూడవ యడుగు నెచ్చట నుంపవలసినది? ' అని యడిగెను. అంత బలిచక్రవర్తి ఇది విష్ణుమహిమ యని యెఱింగి, మూడవ యడుగును తన శిరంబునం దుంపవలసిన దని ప్రార్థించెను. అట్లే భగవంతుడు మూడవ యడుగును బలి శిరంబుపై నిడి పాతాళంబున కణగఁగ్రదొక్కెను. ఆదినముతో బలిచక్రవర్తికి దేహాగ్ని వై భవంబు లన్నియు పోయెను.

5. బాల బ్రహ్మచారికి మూడడుగుల భూమి నియమలదని శుక్రాచార్యుడు చెప్పినప్పటికిని, బలిచక్రవర్తి తానాడిన మాటను దప్పట దోషమని భావించి, వామనమూర్తి కోరిన ప్రకార మొసంగెను.

6. ఈ కథవలన, మన కెంత కష్టము సంభవించినప్పటికిని, పరులకు మాటయిచ్చిన ప్రకారము వర్తింపవలయుననియును, ఎఱి విషయమందును ఆడినమాట తప్పరాదనియును బోధ మయ్యెడిది.

క. వెలయంగ నశ్యమేధం

బులువేయు ను నొక్కసత్యమును నిరుగడలం

గులవిడి తూపఁగ సత్యము

వలసన ములునూపు గౌరవంబున వేర్పిక్.

16. ఆదినమాట తప్పరాదు—II

ఇట్వొకువంశస్థుఁ డైన హరిశ్చంద్రమహారాజు అయోధ్యానగరంబును రాజధానిగాఁ జేసికొని మహాధార్మికుఁడై సత్యవాక్యపరిపాలకుఁడై ప్రజాపాలనంబుఁ జేయుచుండెను.

2. ఒక్కనాఁడు దేవలోకంబున ఇంద్ర సభయందు షష్ఠి విశ్వామిత్రాది మహర్షులును, తక్కుంగల సభాసనులును పరివేష్టించియుండఁగా, ఇంద్రుఁడు, “భూలోకంబున సత్యవంతు లెవరైనఁ గలరా?” అని యడిగెను. ఋషు లొకరి మొగము నొకరు చూచుకొనుచుండిరి. అప్పుడు వసిష్ఠమహర్షి “భూలోకంబున నా శిష్యుఁడు హరిశ్చంద్రుఁడను రాజు సత్యవంతుఁడొక్కఁ డున్నాఁడు” అనెను. వెంటనే విశ్వామిత్రముని లేచి కుపితుఁడై “హరిశ్చంద్రుఁడు అసత్యవంతుఁడు, నుజీయు క్రూరుఁడు” అనెను.

3. వసిష్ఠుఁడు లేచి, “హరిశ్చంద్రుఁ డెన్నఁడును అసత్య మాడఁడు. అతఁడు అసత్యము పల్కునేని నేను ‘బ్రహ్మర్షి’యనెడి పేరును త్యజింతును” అని శపథము చేసెను. విశ్వామిత్రుఁడు, “హరిశ్చంద్రుని సత్యమునుండి మరల్పుదును గాక” యని శపథము చేసి, మహారోషముతో నచటనుండి అయోధ్యకుఁ బోయెను.

4. హరిశ్చంద్ర మహారాజు విశ్వామిత్రముని రాక నతింగి, ఎదుర్కొని చని పూజించి తన మంత్రిరంబునకుఁ

దోడ్కొని వచ్చి సకలోపచారంబులొనర్చి ముకుళిత హస్తంబై నిలువంబడి, “తాపసేంద్రా! మాయందు కరుణించి మాదేశంబునకు వచ్చితిరి. తమ పాదధూళి సోఁకిన మాత్రాన మేము ధన్యుల మైతిమి; ఇక మా కేకొఱతయుఁ గలుగఁబోదు. అయినను, తా మింతదూరము కరుణతో నేగుదెంచిన కారణంబేమి? నాచే నగునేని నెఱవేర్చెద” నని విషయముతో ప్రార్థించెను.

5. విశ్వామిత్రుఁడు “అయ్యా! నేనొక యజ్ఞము చేయుటకు సంకల్పించినాఁడను. అందులకు అమితధనము కావలసి యున్నది” అన, హరిశ్చంద్రుఁడు, “స్వామీ! ఇట్టి సత్కార్యమున కుపయోగింపని ధనముండి యేమి? కావలసినంత ధనమొసంగెద” ననెను.

6. విశ్వామిత్రుఁడు, “ఒకఁడు ఏనుఁగు నెక్కి ఒడిసెల రువ్విన నెంత పొడుపు పోవునో అంతపొడుగు ధనము కావలయును. అంతకుఁ దక్కు వయ్యెనేని యజ్ఞము నెఱవేఱదు” అన, హరిశ్చంద్రుఁడు “డల్లే యొసంగెద” నని వాగ్దత్తము చేసెను. పిమ్మట, విశ్వామిత్రుఁడు హరిశ్చంద్రుని వీడ్కొని తన యాశ్రమంబునకుఁ జనియె.

7. మఱికొన్ని దినంబుల కనంతరము విశ్వామిత్రుఁడు హరిశ్చంద్రు నెద్దకు వచ్చి, ధన మిమ్మని యడుగఁగా, నతండు తన బొక్కసములోని ధనమునంతయుఁ దెచ్చి రాసిపోసెను.

అయినను, తానొసంగెద నని చెప్పినంత ధనము లేకుండెను. అంత, హరిశ్చంద్రుడు విశ్వామిత్రునిఁ జూచి, “నా భార్యను కొమరుని విక్రయించి యైన ఋణము దీర్చెద” నని పల్కి, భార్య చంద్రమతిని, కుమారుడు లోహితాస్యుని దోడ్కొని కాశికీ బోవుచుండెను. అప్పుడు ప్రజలెల్లరు మిక్కిలి దుఃఖించిరి. హరిశ్చంద్రుఁడు, ప్రజలతో ‘వాగ్దత్తము నెఱవేర్చి వచ్చెద’నని సమాధాన వచనంబుల నూటడించి చనుచుండెను. ఇట్లు సకలైశ్వర్యములను విడనాడి కాయక్లేశము ననుభవించుచు నట్టడపులలో నడచి పోవుచుండఁగా, విశ్వామిత్రుని సేవకుఁడు నక్షత్రకుఁడు మార్గమందు పైతము హరిశ్చంద్రుని వెన్నంటి ‘ధన మిమ్ము, నా కాఁకలి యగుచున్నది ; అన్నము పెట్టుము, దప్పిగానున్నది ; నీళ్ళిమ్ము, నడువలేను ; వాహనము కావలెను’ అని తొందరచేయుచు, కాశికీ బోయి చేరెను.

8. ఒక్కొక్కప్పుడు హరిశ్చంద్రుఁడును చంద్రమతియు తమ ముద్దుబిడ్డఁడు అన్నములేక మోము వాడియుండుటం గని మిగుల విలపింతురు. ఒక్కొక్క సమయమున హరిశ్చంద్రుఁడు తనభార్యకును బిడ్డకును దనవలన నింతకష్టము సంభవించె గదా యని చింతించుచుండును. చంద్రమతియు చాల ఖిన్నురాలై తమకు సంప్రాప్తంబైన కిష్టంబులం దలంచి తలపోయుచుండును. నక్షత్రకుఁడు మాత్రము, త్వరగా ధనమిచ్చి పంపునని హరిశ్చంద్రుని బాధించుచుండెను.

9. అయినను, హరిశ్చంద్రుడు మాత్రము సకల కష్టములకోర్చి సత్యమునందు దృష్టికలవాడై యుండెను గాని, విశ్వామిత్రుడు మాత్రము హరిశ్చంద్రుని మఱియు బాధింప నెంచి కాశి కేగి అతనిని జూచి, ‘ఇప్పుడే ధన మీయవలయును, ఈయనిచో నిన్ను శపియింతును’ అని మిక్కిలి క్రోధముతో జెప్పెను.

10. అనంతరము, హరిశ్చంద్రుడు, అడిగిన మాట తప్పట మహా దోషం బనియు, మునీంద్రుని శాపంబువడయుట ఇత్వాకువంశస్థుల కవకీర్తి యనియు నూహించి భార్యను కొమరుని కాలకౌశికుడను విప్రునకు విక్రయించెను. అప్పుడు చంద్రనుతీదేవి భర్తవిశ్లేషంబున కోర్వక చాల విలపించుచుండగా హరిశ్చంద్రుడు, భార్యను జూచి, “ప్రేయసీ! విలపింపకుము. లోకంబునందు సత్యంబునకుఁ గట్టువడని మనుజుడు మనుజుడు కాడు. సత్యమే జయము మెసంగఁ గలదు. అది లేని సకల ధర్మములును అధర్మములే యగును. మనలను దేవుడు రక్షింపఁ గలడు; దుఃఖంపకుము, శోకంబును మానుము” అని పెక్కు తెలుగుల సమాధానము చేసెను.

11. ఇట్లు భార్యను కుమారుని విక్రయించియు నమ్ముని కీయవలసిన ధనంబు చేకుటలేదు. పిమ్మట తానును వీరబాహువను శ్మశానవాటికాధికారి యగు నొకచండాలునకు అమ్ముడు వోయెను. ఆ వీరబాహువు, హరిశ్చంద్రుని, శ్మశానవాటికను కాచుచుండు నట్లాజ్ఞచేయఁగా రాజు సమ్మతించెను.

12. ఈ ప్రకారముగ, ఇట్లొకవంశ సంభవుండును రాజాధిరాజు నగు హరిశ్చంద్రమహారాజు, రాజ్యమును భార్యను, కుమారుని వదలినప్పటికిని ఎన్నియో కష్టములను బొంది నప్పటికిని, 'సత్యము సర్వశ్రేయములకు మూలమనియు, లోకంబునం బడెడిపాట్లకంటె సత్యముతప్పినవా రనుభవించు నరకలోకంబున పడెడిపాట్లధికమనియు నిశ్చయించి, చండాలు నకు దాసుడై విశ్వామిత్రునికు ధన మొసంగెను.

13. విశ్వామిత్రుడు, హరిశ్చంద్రుని సత్యవాక్య పరి పాలనమునకు మెచ్చి, అతని భార్యయొక్కయు, కుమారుని యొక్కయు కష్టములను మాన్పి, హరిశ్చంద్రునికి మునుపటివలె రాజ్యమును, సకల సంపదలును గల్గునట్లు అనుగ్రహించెను.

14. ఎంతటి కష్టము సంభవించినను, అడినమాట తప్ప రాదని యీ కథవలనఁ దెలియుచున్నది. సత్యముతప్పక వర్తించినందుననే కదా సత్య హరిశ్చంద్రుఁడనెడి శాశ్వతకీర్తి కలెను. కాబట్టియే నేటికిని మాట తప్పనివానిని హరిశ్చంద్రుఁడని వ్యవహరించెదము. బాలురు సత్యమునందు దృష్టికల్గి వర్తించు లేని పెద్దవా రైనపుడు మిక్కిలి కీర్తి ప్రతిష్ఠలను బొందుదురు.

గీ. సర్వతీర్థాభిగమనంబు సర్వవేద
సమధిగమము సత్యంబునో సరియుఁగావు
ఎఱుఁగు మెల్లధర్మములకు నెందుఁబెద్ద
యందు సత్యంబు ధర్మజ్ఞు లైనమనులు.

17. పరిశుద్ధము

పరిశుద్ధ మనగా, శరీరమును, వస్త్రములను, అట్లే తన యొక్క గృహమును, తక్కిన పనిముట్లను శుభ్రముగ నుంచి కొనుట. దీనికే శుచియనియు పేరు.

2. బాలురు తమ శరీరములను పరిశుద్ధముగా నుంచి కొనఁగలరేని, వారి వస్తువులును, అట్లే తమ పద్ధతులును పరిశుద్ధముగా నుండు నని నిర్ణయింపవచ్చును.

3. బాలురు జలదారులలోఁగాని, వాని యోరలలోఁగాని నడవరాదు ; అడుసునందును, వాననీళ్ళ నిలిచియుండు పల్లములందును, బుగ్గియందును, పెంట దిబ్బలయందును నడవరాదు ; బయట పోయి యింటిలోఁ బ్రవేశించుటకు పూర్వము కాళ్ళకడిగికొని ప్రవేశింప వలయును. నడవఁదగని చోట నడచుటవలన, బాలురు పాఠశాలలకును ఇండ్లకును కశ్యపములను దీసికొనిపోవువా రగుచున్నారు. ఇందువలన పరిశుద్ధముగ నుండువారికి ఆయాసమును అసహ్యమును కల్గును.

4. చెప్పలు మొదలగునవి ధరించి యుండువారు, అడుసులో నడచిపోయి ఇంటియందుఁగాని పాఠశాల మొదలగు స్థలములకుఁగాని పోవునపుడు, కడపయొద్ద వేయఁబడియుండు నారచాపమీఁదుగా చెప్పలు మొదలగువానియందుండు కశ్యపమును దుడిచివైచి, చెప్పలను దారి కడ్డముగా వదలిపెట్టక, ఒక యోరగా వదలవలయును.

5. బాలురు ప్రతినిత్యమును రెండు మూడు సార్లు త్రైసను కాలుసేతులును, మొగమును కడిగికొని నోరు పుక్కలింప వలయును. చేతులందు ముటికి యున్న యెడల, వారు భుజించునప్పుడు చేతులందలి ముటికి అన్నముతోఁ గూడ కడుపులోనికిఁ బోవును. కాలుసేతులును మొగమును కడుగుకొనక భోజనము చేయరాదు.

6. మొగము పరిశుద్ధముగా నున్నచో నితరులు చూచి సంతోషింతురు. ముటికిగా నున్నచో ఏవగింతురు. ఇతరులు మనలను జూచి ఏవగించుకొనరాదు. శరీరము సంతయు పరిశుభ్రముగా నుంచుకొనవలసినది యావశ్యకమే ; అయినను, మనము కాలుసేతులను, మొగమును మఱుగుచేయక యుంచుటవలన ఆ భాగములందు ముటికి తఱుచుగాఁ జేరును. కావున, ఆ భాగములను అప్పుడప్పుడు పరిశుద్ధము చేయవలయును.

7. బాలురు ముటికిగా నుండు వస్తువులను దాఁకి వాడిన మీఁద తలుపులను, బల్లలను పుస్తకములను, మఱియు, ఇంటి యందును బడియందును ఉపయోగింపఁబడు ఏ వస్తువులను తాఁకకూడదు. చచ్చిన ఎలుకలు, పిల్లులు, కుక్కలు, బల్లులు, కాకులు, పిట్టలు మొదలగువానిని స్పృశింపఁ దగదు. మఱియు చచ్చిన జంతువుల నుంచికొని ఆటలాడుటయుఁ దగదు.

8. ఇంటియగాక, బిడ్డలును పెద్దలును మాటలాడు మాటలు పరిశుద్ధముగా నుండవలయును. మాటలలో నుంచి

వియు చెడ్డవియు కలవు. గుణవంతులుగాని తలిదండ్రులు సాకెడివిడ్డలు అశుద్ధమైన మాటల నాడుదురు. అట్టి మాటలను బాలురు చెవియొగ్గి వినఁగూడదు. మఱియు అట్టి మాటలను జ్ఞప్తియం దెంతమాత్రము నుంచికొనరాదు. కొందఱు దుర్మార్గులు గోడలలో దుర్వార్తలను వ్రాసి యుంతురు. బాలురావార్తలను కన్నెత్తియెనను జూడరాదు. వానిని జూచినంతనే తమ మనస్సును వేఱు మంచి విషయములందుఁ బ్రవేశపెట్టవలయును. మనము మాటలాడెడి వ్యర్థమైన మాటలన్నియు పరులకు మనోవ్యథను కల్గించును ; అందువలన మనకు ముప్పు వాటిల్లును.

9. ఆ చెడ్డ మాటలు, వరవడి (కాపి) పుస్తకము నందును, చిత్రలేఖ (ద్రాయింగు) పుస్తకమునందును ఇంకిని దొర్లబోసియుంచిన మైలకంటె, చెడుగైనవి. ఆ కఱ చూచుట కెంతటి అసహ్యముగా నుండునో, పైని చెప్పఁబడిన మాటలు అంతకంటె మనస్సునకు అసహ్యముగ నుండును.

10. అశుద్ధమైన మాటలనఁగా నేమి ? బాలురు తమ తలిదండ్రుల యొద్ద చెప్పటకువలనుపడని లజ్జాకరమైనమాటలు మంచివనియును, చెడుగైనవి యనియును దెలిసికొనుట కిది మంచిపరీక్ష. — “ఆ మాటలు తలిదండ్రులుగాని స్నేహితులుగాని వినఁదగినవా ? వారు వానిని వ్యవహరించుటకు సమ్మతించురా ?” అని ఆలోచించి, వారు వినుటకును వ్యవహరించు

టకును పనికిరానిదని తెలిసినేని, అట్టి మాటలను మాటలాడరాదు. హీనమైన వస్తువులను తాకుటకుఁగాని చూచుటకుఁగాని శోరకుండునట్లే, అశుద్ధమైన మాటల నాడుటకు శోరకుండవలయును.

11. మంచి పుస్తకములయందు చెడ్డమాటలు లేవు; అట్లే మంచివారి మనస్సులందును చెడ్డమాట లుండవు.

గీ. హితము ప్రియము ప్రసన్నంబు మితము సామ
యికము సగువచనము వచియింపకలయు
సభల నటు గానియట్టివచనము జిహ్వా
కాగ్ర మెసయింపఁ జన దందు రార్యజనలు.

18. అహంకారము కూడదు—I

దేవతలు వసియించు లోకము దేవలోకము. ఆ లోకమునకు ప్రధాన నగరము అమరావతి యనఁబడును. దేవతలకుఁ బ్రభు వగు దేవేంద్రుఁడు అమరావతియందు వసియించి యుండును. దేవేంద్ర పదవి తపస్సుచేతను పుణ్యకర్మములచేతను యజ్ఞ యాగాదులచేతను కలుగును. ఒక్కొక్క కాలమునం దొక్క రొక్కరు తాము చేయు సత్కర్మాచరణము వలన నాపదవినిఁ బొందుదురు.

2. దేవేంద్రుని వైభవము మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనది. దేవేంద్రునకు ఐరావత మనెడి తెల్ల యేనుఁగును, నిక్కు వీనులు గల

ఉచ్చైశ్శృవ మనెడి గుఱ్ఱమును, కామధేను వను సకల వస్తువుల నొసంగు గోవును, కోరిన కోర్కు లీడేర్పు కల్పవృక్షమును, చింతించిన పదార్థము లొసంగు చింతామణి యను రత్నమును కలవు. మఱియు, అతని కొలువుకూటము సుధర్మయనఁబడును. వాసగృహము వైజయంతమనఁబడును. ఆయనకు మేధావంతుడగు బృహస్పతి ఆచార్యుఁడు. ఇతఁడు, చిత్రసేనాది గంధర్వులు వైణికులు. రంభాద్యప్రసలు నృత్యగీతాదులయందు ప్రవీణులై యతనిని సంతసింపఁ జేయుచుందురు. వైద్య విద్యాపారగులైన అశ్వేదేవతలును, శిల్పియగు విశ్వకర్మయు, సారథియగు మాతలియు, కశ్యపాది నాహర్షులును నిరంతరము సభ నలంకరించి యుండును. ఇతనియగాక నాలోకంబునందు మందాకిని యను దేవగంగ సర్వదా ప్రసహించుచుండును. అచ్చటఁ గలవారి మనంబుల కుల్లాసం బొనఁగూర్చునందనవనం బత్యంత రమణీయంబై తరుగుల్మలతా శోభితంబై వివిధ మృగపక్షి సంకులంబై విహారయోగ్యంబై తనరారుచుండును.

3. ఇట్టి అతులైశ్వర్య యుక్తుం డగు దేవేంద్రుండు సకల భోగంబు లనుభవించుచు తనతో సమాను లేలోకంబునందును లేరని గర్వించియుండును. 'అనాంకారము ఆపదలకు మూలము', 'ధనమున్నచోట మదముండును', అనెడి ఆర్యోక్తు లాతనియెడ ప్రత్యక్షం బయ్యె.

4. దేవేంద్రుఁ డొక్కనాఁడు ఐరావతము నెక్కి
మహాట్టహాసముతోఁ బోవుచుండెను. ఆ సమయంబున
దూర్వాస మహర్షి కైలాసంబునుండి శివప్రసాదం బైన పుష్ప

హారమును వైకొని వచ్చుచుండెను. అతఁడు తాఁ దెచ్చిన హార
మును దేవేంద్రుని కొసంగ, దేవేంద్రుం డద్దానిని శివప్రసాద

మనిగాని, మహర్షి యొసంగిన మహాప్రసాదం బనిగాని భావించి శిరంబునం దాల్చక తా నెక్కియున్న తెల్లయేనుగు కుంభ స్థలంబుపై పడవై చెను.

5. ఆహా ! ధనమదంబుచే మన్ను మిన్నెఱుంగక తన సంపదయు తన భోగంబును తనకు శాశ్వత మని యహంకరించిన వాఁ డగుటంబట్టి దేవేంద్రుఁ డా దివ్యహార ప్రభావం బెఱుంగకయు, ఇత నెవ్వరివలన నేమికావలయు ననియు తలంచి కాఁబోలు ఆ హారమును నిర్లక్ష్యముగా నేనుఁగుపై నుంచినాఁడు.

6. ఏనుఁగునకు శివప్రసాదమైన పుష్పమాలికా ప్రభావంబేమి తెలియును ? దానిని తన తొండముతో లాగి నేలంబడవైచి కాలితో రాచెను. ఎవ రిచ్చిన వస్తువునుగాని, వారి కన్నుల యెదుటనే పాఱవైచినచో ఇచ్చినవారి కాగ్రహము రాక మానునా ? ఈ దూర్వాసమహాఋషి ఋషులలో నధిక కోపము గలవాఁ డని ప్రసిద్ధి నొందినవాఁడు. అతఁడు దేవేంద్రుని చేష్టను గాంచి కుపితుఁడై కన్ను లెఱ్ఱజేసి పటపట పండ్లు కొఱికి యిట్లనియె :

/ 7. 'దేవేంద్రా ! "ధనమెచ్చిన మద మెచ్చును, మద మెచ్చిన దుర్గుణంబు మానకపెచ్చు." అను వాక్యము చొప్పున, అల్పుఁడ వగు నీకు అదృష్టము పట్టినందున అహంకారి వైతివి; నీకా యదృష్ట ప్రభావంబువలన కన్నులు కనంబడ వయ్యె, చెవులు వినవయ్యె, నోరు తెఱవదయ్యె, గర్వి

తుండ వగు నీకే పదవి తగదు. నీ ఐశ్వర్యబంధయు నేటితోఁ బోవునుగాక ' అని శపించి వెడలి పోయెను. ఆ క్షణముననే అనురులు వచ్చి అమరావతిని స్వాధీనము చేసికొని దేవేంద్రుని తఱుమఁ గొట్టిరి. వాఁడు మిక్కిలి చింతించుచు నగరమునుండి వెడలి యడవికిఁ బోయి తల దాచికొని కాలము గడపు చుండెను.

8. అహంకరించువారి కెప్పుడును ఆపద సంభవించును. వినయము, శాంతము, పెద్దలయందు మర్యాద, పేదలయెడ కనికరము, బంధువులయందు దాక్షిణ్యము, సాధువులయెడ ప్రేమ, అను నీ మొదలగు ఉత్తమగుణములు గలవారై మెలఁగువారు సకల సౌఖ్యముల ననుభవించుదురు.

19. అహంకారము కూడదు—II

మహాభారతయుద్ధానంతరము, అర్జునుఁడు “ఈ యుద్ధం బునందు అనేకులను నేను జంపి జయము నొందితిని, నాతో సమాను లెవ్వరును లేరు” అని అహంకరించి యుండెను. శ్రీ కృష్ణమూర్తి అర్జునుని తలం పెట్టింగి, వాని యహంకారమును మట్టుపఱచవలయు నని తలంచి, అతని నొకానొక పర్వత శిఖరంబు మీదికిఁ దోడ్కొని చనెను.

2. ఆ పర్వతశిఖరంబుపై నొక ముసలిగ్రద్ద కూర్చుండి యుండెను. శ్రీ కృష్ణుఁడు ఆ గ్రద్దను జూచి, “గృధ్రరాజా !

నీవేల యిచ్చట చతికిలఁబడి కూర్చుండి యున్నాడవు ?” అని యడిగెను. అందుల కా గ్రద్ద “అయ్యా! నేను ఆహారము లేమిచే బడలియున్నాను. త్రేతాయుగమునుండి భారతయుద్ధము జరుగుననియు, నా కాహారము లభించుననియుఁ గాంచి యున్నాఁడ. ఆ భారతయుద్ధము ఎప్పుడు జరగును ?” అనెను.

3. కృష్ణుడు, “త్రేతాయుగమునుండి నీవు కాచికొని యున్నావని చెప్పుచున్నావు; రామరావణ యుద్ధ మెట్లు జరగెను? అది నీకుఁ చెలియునా?” అన, నా గ్రద్ద, “అయ్యా! ఆ యుద్ధము నేమని చెప్పుదును! ఆ సంగ్రామ సమయంబునందు నేనొక్క పర్వతాగ్రంబునఁ గూర్చుండి యుంటిని. రక్తము మహానదీప్రవాహమువలె నెల్ల చోటులందును వ్యాపించి ప్రవహించు చుండినదే గాక, యా పర్వత శిఖరంబు దనుక వచ్చినది. ఆ రక్త ప్రవాహంబునఁ గొట్టుకొని వచ్చిన మాంస ఖండములను తినచాలక తిని, రక్తమును వలసినంత త్రాగితిని. ఇంతదనుక నేను అట్టి యుద్ధమును జూడలేదు. భారతయుద్ధము జరిగినచో నా యాకలి తీటు నని తలంచి యిచ్చటఁ గాచి యున్నాను. ఆ యుద్ధ మింక నెన్నాళ్ళకు జరగును ?” అని యడిగెను.

4. ఇటు లడుగఁగా శ్రీ కృష్ణమూర్తి, “గృధ్రరాజా! భారతయుద్ధము జరిగి చాల దిఁము లాయెను. నీకేమియు దొరకలేదా?” అన, గ్రద్ద, “అయ్యా! ఆ యుద్ధము జరిగి

పోయినదా? అదియు నా యదృష్టమే! నే నీ కురుక్షేత్రము నంగే యున్నాను కదా. ఒక బొట్టు నెత్తురై నఁ గనబడలేదు; అది పిల్ల కాయల జగడమా యేమి?” అనెను.

5. గడ్డ చెప్పిన మాటలను విని, అర్జునుండు లజ్జించిన వాడాయెను. “సామాన్యమైన గడ్డయే ఈ యుద్ధమును అల్పమని తలంచినదికదా. ఇక మహారథు లేమని తలంతురో! శ్రీరాముఁ డెంతటి వీరుఁడో! అతనిముందు నాపరాక్రమం బెంత మాత్రము?” అని తనలో ననుకొని అహంకారమును మాని కృష్ణమూర్తితోఁగూడ మరిలి పోయెను.

6. అహంకరించువారిలకు అవమానము తప్పక సంభవించు నని యీ కథవలన వేద్యమయ్యెడిది.

20. సత్యము పలుకుము.

మహాభారతయుద్ధంబునందు భీష్మాచార్యులవారు పది దినంబులు యుద్ధంబు చేసి, ఇక ధనుస్సును, బట్టుట లేదని ప్రతిజ్ఞ చేసికొనెను. అనంతరము దుర్యోధనుండు ద్రోణాచార్యులకు సర్వసేనాధిపత్యం బొసంగి, కౌరవ సైన్యంబు నడపు నట్లు నియోగించెను.

2. ద్రోణాచార్యులు మహా ఘోరయుద్ధం బొనర్చి, తన సామర్థ్యముచే పాండవుల కెంతయు జయంబు కలుగనిక చేసెను. భీష్మాదులకు ద్రోణాచార్యులతో నెదుర్కొనుటకు

గాక చాల ఖన్నులై యుండిరి. ప్రతి యుద్ధంబునండును ద్రోణాచార్యులే జయంబును వడయుచుండిరి.

3. “ఈ సమయంబునం దేదేని యుపాయంబు చేయక పోయినచో పాండవులకు అపజయంబు కల్గును, కౌరవులకే జయంబు కల్గును. ద్రోణాచార్యులను మడియించుటకు సాధ్యము కాదు. అతనిని తనంతన ప్రాణములు దొంగునట్లు చేయుటయే మంచిది. అతనికి తన పుత్రునియెడ మిక్కిలి వాత్సల్యము కలదు. వాని కేదేని కీడుకల్గె నని విన్నచో నలండు పుత్రశోకంబుచే ప్రాణంబులను ద్యజించును. కాదేని శత్రుసన్నాహసమైన చేయును. ఇట్లు అతడు చేయునేని పాండవులకు జయంబు కల్గును” అని శ్రీకృష్ణమూర్తి యాలోచించెను.

4. ఇట్లు ఆలోచించి “అశ్వత్థామాహతః” అని ఘోషింపుడని పాండవ పైనికులకు శ్రీకృష్ణుడు చెప్పగా, వారు అలాగే దిక్కులు మాటుమోగునట్లు ఘోషించిరి. ద్రోణాచార్యు లీ వార్తను వినియు తన కొమరుడు అశ్వత్థామ చిరంజీవి కావున వాడు మరణించిన వార్త కల్ల. అయినను, సత్యసంధుడగు ధర్మరాజు నోటనుండి యీ వార్త వచ్చునేని నిజమని నమ్మదగును” అని భావించెను.

5. అపుడు శ్రీకృష్ణమూర్తి తన యుక్తి పనికిరానందున, వెంటనే ధర్మరాజు నొద్దకు వచ్చి, అశ్వత్థామ గతించె నని చెప్పు మనెను. ధర్మగుణమును సత్య వచస్కుడు నగు యుధిష్ఠి

రుడు, “మనకు అపజయము కల్గి వనవాసము ప్రాప్తించినను సరియే, అబద్ధము చెప్పను” అనెను.

6. ఆ సమయమునందే అశ్వత్థామ యను పేరుగల వీరుగు మృతినొందెను. శ్రీకృష్ణుడు ఇదే మంచి సమయ మని భావించి, ధర్మరాజును గాంచి, “అశ్వత్థామ గజము చచ్చినది నిశ్చయమే కదా? ఈ వార్తను నీవు ప్రకటించుట కేమి యభ్యంతరము?” అన, ధర్మరాజు నిజము చెప్పటయందు దోషములేదని తెలంచి “అశ్వత్థామా హతః కుంజరః” అనెను.

7. ధర్మరాజు, “అశ్వత్థామా హతః” అని చెప్పు నంతవఱకు మిన్నకుండి, “కుంజరః” అని చెప్పఁ దొడంగక మున్నే పాంచజన్యములు పూరించెను. అందువలన, ద్రోణాచార్యులు, తన కొడుకు అశ్వత్థామ మరణింపకున్న ధర్మరాజు చెప్పఁ దని నిశ్చయించి, చేతనున్న * శత్రుంబును నేలం బడ వైచి నిశ్చల చిత్తుండై యోగధారణంబుచేఁ బ్రాణంబులం దొలంగెను.

8. యుద్ధానంతరము కొన్ని దినంబులకు పాండవులు లోకయాత్ర చాలించి స్వర్గంబునకు చేనునపుడు, దూతలు, ధర్మరాజును నరకలోకమార్గముగఁ దోడ్కొని పోయిరి. అపుడు ధర్మరాజుడు తన్ను నరకలోకమార్గంబుగాఁ దోడ్కొని పోవు

* శత్రుమనఁగా, చేతఁబట్టుకొనియుండు ఆయుధము. అస్త్రమనఁగా, చేతినుండి విసరి వైచెడి ఆయుధము.

టకు గతం బేమి? అని యడుగఁగా, “మీరు నిజమును చెప్పెడి వ్రతము గలవారే యైనను, ద్రోణాచార్యులు మీ మాటను నమ్మి ప్రాణోత్క్రమణంబు చేసిరి. కావున ఆ దోషము నిమిత్తమై మీ కీ నరకలోక దర్శనము సంభవించెను” అనిరి.

9. ధర్మరాజు అసత్యము చెప్పటచే ద్రోణాచార్యులకు కీడుకలుగునని యెఱింగియే కదా శ్రీకృష్ణమూర్తి “అశ్వత్థామా హతః” అని చెప్పవలసినదని కోరినపుడు చెప్పలేదు. అటు లుండ, ఇప్పుడు తాను జెప్పెడిమాట సత్యమే యైనను, అదియు మొదటి మాటవంటిదే యగుటం బట్టియు, ఆ వార్తను విన్నంతనే ద్రోణాచార్యులకుఁ గీడుకలుగునని దెలిసియుండుటంబట్టియు నది దోషముగాఁ బరిణమించెను. కాఁబట్టి, ఏ మాటవలన పరులకు నష్టము సంభవించునో అట్టిమాటను చెప్పరాదు. మఱియు నిజమైన మాటగానున్నను సంశయాస్పదమును మనస్సునకు ఆయాసమును గల మాటలను జెప్పరాదు. అబద్ధము సకల పాపములకంటెను అధికమైన పాపము. సత్యము సకల ధర్మములకంటెను శ్రేష్ఠమైనది. ఇంతియగాక, అసత్యమాడువారికి, ఈలోకమునందును పరలోకమందును తప్పక దండము కల్గును.

గీ. సర్వభూతదయకు సత్యవాక్యమునకు
నుత్తమంబు ధర్ము వొందు లేదు
ఒరులనొప్పికొడ కుపతాప మొనరించు
నదియ కడు నధర్మ మనిరి మునులు.

21. పరులసాము గోరకు

లోకమునందు జలము లభించుటకు ముఖ్యాధారము వర్షము. వర్షము క్రమముగాఁ గురియక పోవునేని, మనకు జలము తగ్గిపోవును. జలము కొఱత నడునేని పరిశుద్ధము కొఱతవడును. పరిశుద్ధము కుందువడనేని, ఆరోగ్యము కుందు వడును. ఆరోగ్యము క్షీణించునేని లోకులును తక్కిన జీవ కోట్లును బాధనొంది విగతజీవు లగుదురు.

2. మఱియు, జలము తక్కువ యగునేని పంట తగ్గి పోవును. పంట తగ్గేనేని, మనుష్యులు మొదలుగాఁగల సకల ప్రాణులును జీవనాధారమైన ఆహారము లేక నశించును. వర్షము లేని కారణముచే పంట తక్కువయై జనులు ఆహారము లేక, అల్లాడు నట్టికాలము 'తౌమకాలము' అనఁబడును. వర్షము కురిసి చక్కగా పంట పండి, ప్రాణులు సౌఖ్యముగానుండు కాలము 'క్షేమకాలము' అనఁబడును.

3. ఒక్కొక్కప్పుడు వర్షాభావముచే తౌమము సంభవించి పండ్లదాక నుండుటయుఁ గలదు. ఒకానొక తౌమకాలమునందు శరీరమును సంరక్షించుకొనుటకు మార్గములేక అనేకులు గతించిరి. ఆకులలములు దిని కాలము గడపుటకైనను వర్షము లేనందున నవియును ఎండిపోయెను. కాబట్టి అడవియం దున్నవారును మరణించిరి.

4. అడవులలో వసించు ఋషులలో 1. మరీచి, 2. అత్రి, 3. ఆంగిరస్సు, 4. పులస్త్యుడు, 5. పులహుడు, 6. క్రతువు, 7. వసిష్ఠుడు అనువారు ప్రసిద్ధులు. వారికి కంద మూల ఫలములు నైతము దొరకుట దుర్లభంబయ్యెను. ఒకానొక రాజు వారి యొక్క కష్టమును శాంతమును గని, ఆహారపదార్థములను బంపెను.

5. అపు డా ఋషు లేద్వరున, “ఇతరుల ద్రవ్యమును గైకొనము. ప్రజలకుఁ జేరవలసిన ద్రవ్యమును మాకుఁ బంపినావు. కావున, మేము తాఁకము. దీనిని నీ ప్రజల కొసంగి రక్షింపుము. ఆహారములేక అల్లాడుచుండు నీ యాశ్రితుల కొసంగుము. మాకు సహాయము చేయవలయు ననెడి కోరిక గల నీ మంచి తలంపునకు మిక్కిలి సంతృప్తి నొందితిమి. శీఘ్ర కాలమున ఔమబాధ నివృత్తియై నీ రాజ్యము సుఖితమై వెలయునుగాక” అని చెప్పి, ఆ ద్రవ్యమును బంపివైచిరి.

6. ఆ రాజు ఋషులు చెప్పిపంపిన వార్తలను వినియు, సంతృప్తి నొందక, మహాత్ములగు ఋషు లేద్వరకును ఏవిధమున నైన నాహార మొసంగవలయు నని నిశ్చయించి, వారు సంచరించు మార్గమునందు ధాన్యమును, కందమూల ఫలములను, ఇతర పదార్థముల నుంచీయుండెను.

7. ఋషు లా వస్తువులను జూచి, “వర్షము లేక జనులు మలమల మాడి చచ్చుచుండు నీ సమయంబున నిన్నివస్తువు

లెట్లు సులభంబుగ లభించును ? దీనికిఁ గారణ మేమి ? వీని నెవ
రేని యుంచియుందురు. లేనిచో నిక్కడ నివి పడియుండవు
కదా ? అజగరము లన్నియు మ్రాని మొద్దులవలె కదలక మెద
లక పడియుండును ; అవి తనయొద్దకు వచ్చిన ప్రాణులను కబ
ళించును. ఆ ప్రకారమే ఇతరుల వస్తువులును చలనములేక పడి
యుండి, ఆశచూపి ముంచివేయును. వీనిని స్పృశించినవారిని
పాపపంకమునఁ గూల్చును” అని పరస్పరము సంభాషించుచు
వెడలి పోయిరి.

8. పిమ్మట, వారు కొంతదూరము చని యొకానొక
తటాకమునం దున్న తామరతూడులను గైకొని త్సద్బాధను
మాన్వికొని చనిరి. ఎంత కష్టము సంభవించినను పరుల ద్రవ్య
మును గోరఁదగదు. పరులద్రవ్యమును గోరుట మహాపాతకం
బని యెఱింగి వానిని స్పృశంపకుండవలయును.

9. ఎవరుగాని ఏదేని యొక కార్యము చేయందొడంగు
టకు మునుపు ఆ కార్యమునుగూర్చి ఆలోచింపవలయును.
అదియే ‘చింతనము’ అనఁబడును. మాటిమాటికి ఆ కార్యమును
చింతించుటచే నది దృఢపడును. కార్యాకర్తలకు తమ చింతనా
దార్థ్యమునకుఁ దగినట్లే ఇచ్చు పైడమును. హఠియు, నా
రొనర్పు కార్యములును వారి ఇచ్చకు దగినట్లే యుండును.
చింతించుటయును ఇచ్చగించుటయును కర్మమే ; మాటలచే
వెలిపుచ్చుటయును కర్మమే ; శరీరముతో నేదేని కార్యము

చేయుటయును కర్మమే కావున, ఇతరుల ధనమును గోరుట దుష్కార్య మని తలంచి, దానిని గోరకుండుట ధర్మ మగును.

క. పరుల ధనమునకు వివ్యా
పరిణతికిం దేజమునకు బలమునకు మనం
బెరియఁగన సస్యపడు న
న్నరుఁడు దెవులులేని వేదనంబడు నధిపా.

22. దొంగలింపకుము.

శంఖుఁ డనియు, లిఖితుఁ డనియు పేర్లుగల అన్నదమ్ము లిర్వ్య రుండిరి. వారిలో శంఖుఁడు పెద్దవాఁడు; లిఖితుఁడు చిన్న వాఁడు. వీ రిర్వ్యరును వేర్వేరు కుటీరములయందు వాసము చేయుచుండిరి. ఒకనియొద్దకు వేటాకఁడు తరుచుగాఁ బోవుట లేదు.

2. శంఖుఁడు తన తోటయం దొక అపరూపమైన అరటిచెట్టు నాటి పెంచుచుండెను. ఆ చెట్టునందలి గెల చక్కఁగా పండియుండెను. కర్నకుఁడు తాను పైరు బెట్టునట్టి మొదటిపంటను దాని నెసంగిన దేవునకు సమర్పించి, అనంతరము తాను స్వీకరించును. ఈ యభిప్రాయము ననుసరించియే సంక్రాంతిపండుగ జరుపఁబడుచున్నది కాబోలు.

3. శంఖుఁ డా పండ్ల గెలను కోసి భక్షింపక, దేవునకు సమర్పింపఁ దలంచి దానిని కోయకుండెను. చిన్నవాడైన

లిఖతుడు ఒకనాడు అన్న కుటీరమునకుం జని ఆ యరటి పండ్లగెలను జూచి, దానిని తినవలయు నని తలంచెను. అయినను, వీడు తన యన్నతలంపు నెఱుంగెడు.

4. ఒక దినంబునందు శంఖుడు కుటీరమున లేని సమయంబున లిఖతుడు తన అన్న కుటీరమునకుఁ బోయి అరటి పండ్లను జూచి, ఇవి మిక్కిలి అపూర్వమైనవి. ఇట్టి పండ్లను నే నెన్నడును జూడలేదు. వీని కాంతియు పరిమళమును అద్భుతముగా నున్నది; ఇక రుచినిఁ గూర్చి వేఱ చెప్పవలయునా? వీనిలోఁ గొన్ని పండ్లను నేను భుజించుటవలన, నా యన్న కేమిసప్తము? ఈ గెలలోని పండ్లన్నిటిని అతఁ డొక్కడే తినఁగలఁడా?” అని యాలోచించినవాఁడై గెలలోని పండ్లను గొన్నిటిని గోసి తినుచుండెను.

5. తమ్ముడు పండ్లు తినుచుండు సమయమున, అన్న వచ్చెను. అతఁడు తమ్మునిఁగాంచి, “పరులసొమ్మును వారి యనుమతి నొందక, గ్రహించుట దొంగతన మనఁబడును. అది పంచమహాపాతకములలో నొక్కటి యగును. 1. దొంగలించుట, 2. అబద్ధమాడుట, 3. హత్యచేయుట, 4. కల్లు ద్రాగుట, 5. గురునింద జేయుట అనునవి పంచమహాపాతకములు.

6. ఈ పాతకము లేనింటిలో నేదిచేసినను రాజదండము ననుభవింపవలయును. మఱియు నీ పాతకములకై యమలోకమున విధింపఁబడు దండము మిక్కిలియు క్రూరముగా నుండును.

ప్రకృతము రాజదండము ననుభవించినచో యమలోక దండము కొంచెము తగ్గును. కాబట్టి, నీవు రాజనాద్దేశిగి నీవు చేసిన తప్పును జెప్పి దండము ననుభవింపుము” అనెను.

7. అన్న చెప్పిన చొప్పున లిఖతుడు రాజు కడకేగి తన తప్పు నెఱింగింపఁగా నతఁడు, నీవు న్యాయమునకు లోబడి పాపమునకు భీతిచెంది, దండము విధంపవలయునని కోరుచున్నావు. ఎప్పుడు నీవు చేసిన పాపకార్యమునకై పరితపించితివో, అప్పుడే నీపాపము నివృత్తియైనది. అయినను, నీవు నీ యన్న కడకుం జని మన్నన వడయుము” అని చెప్పెను.

8. లిఖతుడు, “నా యన్న నన్ను మన్నింపఁగలవాఁడనుటయందు సంశయము లేదు. అతఁడు మన్నించుటచేత నాపాపము నివృత్తి కానేరదు. తప్పుచేసినవాఁడు దండార్హుఁడు. ఇప్పుడు రాజదండము నొందనిచో యమదండ మధికమగును. కాబట్టి ధర్మశాస్త్రము ప్రకారము నన్ను దండింపుడు” అన, రాజు దండించెను.

9. ఈ కథయందలి సారాంశ మేమన, ఇతరుల వస్తువులను, వారి యనుమతిలేక, గ్రహింపఁదగదు. కొందఱు, ప్రకృతోపయోగముకాని వస్తువుల నెచ్చటనైన నొకమూల నుంచి యుందురు. అట్టి వస్తువులను గైకొనుటవలన వారికి నష్టముగాని, కష్టముగాని ఉండదని తలంచి గ్రహింపరాదు. దొంగతనము మహాపాతకము. ఎప్పటికిని దొంగతనము చేయఁగూడదు.

దొంగతనము మొదలుగాఁగల పాతకములను జేయువారు ఎప్పుడును మెప్పొందరు.

గీ. సత్కులంబునఁ బుట్టుట సకల వేద
మలఁ బురాణంబులను శాస్త్రములను జదువు
టయును సద్గతిఁ జేయఁ బ్రాథమము గావు
శీలసావత్రి లేని దుశ్చేష్టితునకు.

23. చాడి చెప్పకుము

పాండవులు షర్ణశాల నిర్మించుకొని యందు వసియించి యుండు కాలంబునందు, ఒక్కనాఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తి అచ్చో టికిఁబోయి ధర్మరాజుతో ముచ్చట లాడుచుండెను. ఆ సమయంబునందు, కలహాశనుండైన నారదమునిండుండు భీమ సేనుం గాంచి, “ఏమయ్యా! డేమమా?” అనఁగా, భీముఁడు నారదునకు నమస్కరించి, “స్వామీ! మా సంపదయంతయు కౌరవు లవహరించిరి కదా. ఇక మాకు డేమ మెక్కిడిది? అయినను ఆ దుష్టులగు కౌరవు లెప్పుడు నశింతురు?” అని దీనుండై యడిగెను.

2. నారదముని, “అయ్యా! మీరు సత్యసంధులరు. మీ కిట్టి కష్టము రాదగదు. సర్వశక్తివంతుడగు శ్రీకృష్ణునకు కరుణ గలిగెనేని, మీ శత్రువుల నతఁ డొక డ్దాణమున నశింపఁ జేయఁగలఁడు. అయినను, అతనికి కౌరవులయెడ నధిక

ప్రీతికలడు. సకల భోగభాగములను వారల కిచ్చియున్నాడు. పాండవులు తమకుఁ బ్రాణమని నోటితోఁ జెప్పుచున్నాడు.

మీ యొద్ద స్నేహితునివలె కపటనటన చేయుచున్నాడు. ఇట్టి నడవడికను చూచుచుండియు నీవును నిజమెఱుంగక యూర

కున్నావు. ఇట్లుండుట నీకుఁ దగునా ?” అని చెప్పి వెడలి పోయెను.

3. నారదుని మాటలలో నెక్కటియైనను నిజము కాదు. కృష్ణునకు కౌరవులయెడ ప్రీతిలేదు. కలహము చేయుట కొఱకు నారదుఁడే భీమునకు లేనిపోని మాటలు చెప్పెను. కృష్ణునకు కౌరవులయెడ అధిక ప్రీతికలదు. అయినప్పటికిని, నారదుఁడు సామన్యముగాఁ గనంబడువాని నెత్తిచెప్పి భీముని నమ్మించెను. ఇట్లు లేనిపోని మాటలను చెప్పటయే చాడి చెప్పట యనఁబడును.

4. భీముఁడు నారదుని మాటలను నిజమని భావించి, మిక్కిలి క్రుద్ధుండై, కన్నులనుండి నిప్పుకలురాల, పెదవులదర, పటపట పండ్లుకొఱుకుచు వీరావేశముతో ప్రళయకాల రుద్రునివలె నార్భటించుచు తన గదాయుధంబును కేలంచాల్చి, కృష్ణుం డెప్పుడు వచ్చునాయని కాచియుండెను. పర్ణశాలనుండి కృష్ణుండు రాఁగని, యతనిని వెన్నంటి తఱముచుఁ బోయెను.

5. శ్రీకృష్ణుఁడు ముందుగా పరుగిడ నారంభించెను. వెనుకకు మరలెను. వంకరగా పరుగెత్తెను. అతివేగముగా పరువులిడెను. ఇట్లు పలువిధముల పరుగులిడెనుగాని, భీముఁడు నదలునట్లు కనఁబడలేదు. అంత, కృష్ణుఁడు నిలువంబడి, “అయ్యా! నీవు నన్నుఁ గొట్టవచ్చుటకుఁ గారణ మేమి? దాని నెఱింగించి, పిదప నన్నుఁ గొట్టుము” అన, భీముఁడు “ఓరి

కృష్ణా! నీవలనఁ గదా మా కింత కష్టము సంభవించెను. మా శత్రువులకు వలయు సంపదల నొసంగితివి. మమ్ము ఇడుమలకు లోనగునట్లు కావించితివి. ఇట్లుగుటకు నీవుచేసిన దురాలోచనయే కారణము. కాఁబట్టి, నిన్నుఁ గొట్టి చంపుటకు నిశ్చయించి తిని. నేడు గదా నీ కపటోపాయమును గూర్చి నారద ముసీం ద్రుఁడు నాతోఁ జెప్పెను” అనెను.

6. శ్రీకృష్ణమూర్తి నవ్వి, “అయ్యా! నీకు రహస్యము తెలియదు. కౌరవుల పుణ్యము మిక్కిలి స్వల్పము. దాని నిప్పుడు వా రనుభవించుచున్నారు. శీఘ్రకాలమున వారికి కష్టము కల్గును. మీ కష్టము కొన్నాళ్లవఱకే యుండును. కష్ట సుఖములు కర్మానుసారముగఁ గల్గును. నారదుని స్వ భావము నీకుఁ దెలియదా? అతఁడు చెప్పిన చాడిమాటలు నిజమని నమ్మి తొందరపడకుము” అని శాంతవచనములతో నూటడించెను.

7. అనంతరము భీముఁడు చిత్తశాంతి నొందినాఁడు. నారదుని వాక్యములను నమ్మి పాండవులు శ్రీ కృష్ణునియెడ విరోధము వహించి యుందురేని మిక్కిలి చిక్కులంబడి యుందురు. పాండవులకు సంభవింప నున్న కష్టము లన్నియు, చాడిమాటలను వినకున్నందున తొలఁగినవి.

8. ఎప్పుడును ఉన్నది యున్నట్లు చెప్పుటయే మంచిది. నిజమును మఱుగుజేసి మాటలాడువాఁడు పరులకు మన

స్సంకటమును చెడుగును కలుగఁ జేయుటయే గాక, తానును చెడుగు దెచ్చుకొనువాఁ డగుచున్నాఁడు. ఏ సమయమున నేది చెప్పిన పరులకు హితముగ నుండునో దానిని మాత్రము చెప్పవలయును. నిజమైన మాట లైనను పరులకు అప్రియమును ఆయాసమును కలుగునట్టివిగా నున్నచో జెప్పరాదు. అనఁగా, ఎవరికి గాని మనస్సంకటము కలుగునట్టి మాటలను జెప్పఁ గూడదు. ఇట్లు సమయ మెఱింగి పరుల మనస్సునకు హితముగ నుండు మాటల నాడువాఁడే నీతిజ్ఞుఁడు.

9. చాడిచెప్పి జగడముపెట్టి వేడుకచూచుట తగదు. చాడి చెప్పవాఁడు దుష్టుఁడు. చాడి చెప్పవానిని ఎవరును నమ్మరు. చాడిమాటలకు చెవియొగ్గరాదు. చాడి చెప్పవానిని సత్కరింపరు. కాబట్టియే “కొండెము చెప్పెడివాని నమ్మరాదు” అనియును, “చాడిచెప్పవాఁడు చండాలుఁడు” అనియును, పెద్దలు చెప్పచున్నారు.

క. ఎదిరికి హితమును నిజమును

మది కింపునుగాఁగ బల్కు మాటలదికై

యొదవిసను లెస్స యదిగా

కిది యది యని యూరకుంట యెంతయు నొప్పుకొ.

24. క్ర మ ము.

ఒక్కతీరుగా ప్రవర్తించుట క్రమమనఁబడును. అనఁగా హెచ్చు తక్కువలు లేకుండుట. మనము లోకమునందు

అనేక విధములగు వస్తువులను జూచుచున్నాము. అవి పలు విధములుగాఁ గానంబడుచున్నప్పటికిని, ఒక్కొక్కటియు నొక్కొక్క క్రమము ననుసరించినదిగనే యున్నది. స్వభావముగా నేర్పడియుండు ప్రతి వస్తువును క్రమము తప్పనివై యున్నది. దీనికి దృష్టాంతము నీ దిగువ వ్రాయఁబడియెడిది.

2. ఆకాశమునందుఁ జూచితినేని ప గ టి యం దు సూర్యుండును, రాత్రియందు చంద్రుండును నక్షత్రములును గానంబడును. సూర్యచంద్రులు క్రమము తప్పక సంచారము చేయుచున్నారు. అట్లే నక్షత్రములును సంచరించుచున్నవి.

3. సూర్యుండు తూర్పున నుదయించి పడమట అస్తమించుచున్నాఁడు. చంద్రుండును ఆ ప్రకారమే ఉదయాస్తమయముల నెందినప్పటికిని, సూర్యునివలె స్పష్టముగాఁ గనంబడుట లేదు.

4. చంద్రుండు ఒకప్పుడు వృద్ధియు, ఒకప్పుడు క్షీణము నెందును. ఈ వృద్ధి క్షీణములు సయితము, కాలమును క్రమమును అనుసరించియే జరగును. అనగా, శుక్లపక్షమున వృద్ధియు, కృష్ణపక్షమున క్షీణము నెందును. ఇట్లు ప్రతి పక్షమునను క్రమము తప్పక జరగుచుండును.

5. ఒక నక్షత్రమును ఒకనాటి రాత్రియందు పదిగడియల కొకచోట చూచితినేని, మఱునాఁడా వేళయందు

ఆ చోటనే ఆ నక్షత్రమును జూడవచ్చును. నక్షత్రములు ఆకాశమునందు క్రమభంగముగా నున్న దని తలంపరాదు. ఒక్కొక్క నక్షత్రమునకును ఒక్కొక్కచోటు నియతమై యున్నది.

6. ఇంక సముద్రతీరమున నిలచిచూచిన, అలలు ఎడతెగక వీచుటను గమనింపవచ్చును. ఒక సమయమునందు సముద్రజలము గట్టునకు వచ్చును; మఱియొక సమయమునందు గట్టునుండి సముద్రమునకుఁ బోవును. సముద్ర జలము గట్టునకు వచ్చుటకు పోటనియును, గట్టునుండి సముద్రము లోనికిఁ బోవుటకు పాటనియును బేళ్లు. పోటునకుఁ గాని, పాటునకుఁ గాని, ఒకప్పు డెంతకాలము పట్టునో, అంత కాలమే మరల సంభవించు పోటునకును, పాటునకును పట్టును. ఇట్లు పోటు పాటులు క్రమములేప్పక జరుగుటంబట్టి, మనము వానియొక్క కాలనిర్ణయమును సులువుగాఁ దెలిసికొని చెప్పటకు సాధ్యమగును.

7. సముద్రతీరమునుండి భూప్రదేశమునకుఁ బోయి నదీప్రవాహమును జూచినచో నదియు క్రమప్రకారమే ప్రవహించుచున్నది. అనగా జలము మిట్టయందుండి పల్లపు ప్రదేశమును జేరుచున్నది. కాని, ఆ ప్రవాహము తాఱుమాఱుగా ఒకప్పుడు మిట్ట కెక్కి మఱొకప్పుడు క్రిందికిజరిగి, ఇంకొకప్పుడు అడ్డముగాఁ దిరిగి ప్రవహించుట లేదు. ఇట్లు ప్రవహించుజలము క్రమముగా పల్లము వైపు ననుసరించుచుఁ బోయి తుదకు

సముద్రమునందుఁ జేరుచున్నది. ఇందువలన, జలము ఎప్పుడును మిక్కిలి పల్లపుప్రదేశమున నుండు సముద్రమునే చేరుననుట యం దెంతయు సంతయము లేదు.

8. మఱియు వసంతఋతువు, గ్రీష్మఋతువు, వర్షర్తువు, శరదృతువు, హేమంతఋతువు, శిశిరఋతువు అను నీ యాఱు ఋతువులును ప్రతిసంవత్సరమునందును ఒకదాని వెంబడి మఱి యొకటి వచ్చుచుండును. ఈ ఋతువులు క్రమములేప్పక ఆయా కాలములందుఁ గనంబడును. ఈ ఋతువులు ఎప్పుడును వ్యత్యస్తము నొందవు. పగలును రాత్రియు నెట్లు క్రమము లేప్పక వచ్చుచుండునో అట్లే ఋతువులును వచ్చుచుండును. వసంత ఋతువునందు వృక్షములన్నియు పూచి కాచి ఫలింప నారంభించును; గ్రీష్మఋతువునందు ఎండగాయును; వర్షర్తువునందు వాన కురియును; శరదృతువునందు శీతలముగా నుండును; హేమంతఋతువునందు మంచు కురియును; శిశిరఋతువునందు ఆకులు రాలును.

9. ఇట్లు ప్రపంచమునందు స్వభావముగా నమరి యుండు సర్వమును క్రమములేప్పక జరుగుచున్నదని మనము నిశ్చయింపనియెడల, మనగతి యేమగును? మనము సర్వవిధములయందును కష్టములపాలు కావలసివచ్చును; జీవితమునం దెవరికిని అభిలాష యుండదు; అన్నియు పాడగును. ఎల్లన, సూర్యచంద్రు లెచ్చోట ఉదయించి, ఎచ్చోట అస్తమించు

ననెడి నమ్మకము మనకుండదు గదా. సముద్రమునందు ఓడను ఎట్లు నడపుట యనునది మాలిమికి తెలియక పోవును. ఆకాశమునందు కనంబడు గ్రహము లన్నియు వానికి స్వభావముగా నేర్పడియుండు ప్రదేశమునుండి క్రమము తప్పక సంచరించునని మనకుఁ జక్కఁగాఁ దెలియును. భూమిలోని వస్తువులు క్రమము తప్పినప్పటికిని, ఆకాశమున నుండు గ్రహములు క్రమము తప్పవని మనకు నిశ్చయముగాఁ దెలిసియున్నది.

10. క్రమము ననుసరించియే ప్రపంచము నిలుకడగా నున్నదని పైని కనఁబఱచిన దృష్టాంతములను బట్టి మనము తెలిసికొంటిమి. ఆ స్వాభావిక క్రమము ననుసరించియే మనము సకల వ్యవహారములను నిర్వర్తించికొనవలయును. ఇట్టి క్రమమును మనస్సుకందుంచికొని ప్రవర్తించుటయే క్రమమైన తెలివి యనఁబడును. మన పెద్దలు తను యనుభవముచే క్రమమును గుర్తెఱిగి కొన్ని విధులను ఏర్పఱచి యున్నారు. మనము ఆ విధుల చొప్పున నడచుకొనినచో టేమము నొందవచ్చును. లేనిచో కష్టమును నష్టమును పొందవలసినవార మగుదుము. ఆ విధులలో ముఖ్యమైనది యేమనఁగా, వేకువను నిద్రనుండి లేవవలసినది. దీనిని మాత్రము క్రమముగా జరుపుకొనుచుండు మేని, మనము చేయు పనులన్నియు క్రమముగా నుండునని నిశ్చయించికొనవచ్చును. ఇట్లు ఒక్కొక్క విధిని క్రమముగా నభ్యాసము చేయవలయును. “అది వంకర లంత్యముదాఁక

వంకర" అను రీతిగా, మొదటిది క్రమభంగ మగునేని అన్నియు నట్లే యగును. కావున మనము ప్రతి కార్యమును క్రమము ననుసరించి చేయుచుండవలయును. అందువలన మిక్కిలి మేలును బొందుదుము.

క. విను శిష్ట చరిత్ర గైకొని

యనసాయత నడవ నడవ నంతః కరణం

బునఁ బొడలనట్టి సమ్మద

మనఘా దుర్లభము చూచె యన్యపథములకొ.

25. విద్యా ప్రభావము.

ఒకనాఁడు లక్ష్మీయు సరస్వతియు, “నేనే పెద్ద” “నేనే పెద్ద” యని వాదించుచు, లక్ష్మీ — “నా కటాక్ష మున్న యెడల ప్రజలకు సుఖము కలుగును; కావున నా శక్తియే అధికము” అని చెప్పెను. సరస్వతి — “ఎంత సంపద యున్న పుటికిని, విద్యయు బుద్ధియు లేక పోవునేని, ఏ సౌఖ్యము నుండదు. కాబట్టి విద్యకును బుద్ధికిని అధిదేవత యగు నా శక్తియే గొప్పది” యనెను.

2. ఇట్లు ఏ రివ్యురును తమ తమ శక్తులను పరీక్షింప నెంచి పోవుచుండిరి. దారిలో నొక చోట గుట్టలును గులక తాలును గల పొలమునందు మూఘుఁ డొకఁడు బక్క యెద్దులను నాఁగలికి పూన్చి, అవి త్వరగా దున్నలేదని యెంచి, ఎద్దుల ముందట నిలువంబడి మునికోలతోఁ గొట్టుచుండినాఁడు.

3. సరస్వతీ, లక్ష్మీని జూచి, “వీనికంటె మూఢుడైన కర్నకుడు వేటొకఁ డుండఁడు. వీనివలన మన శక్తులను పరీక్షింపవచ్చును గదా?” అన, లక్ష్మీ “అటులే కానిమ్ము” అని చెప్పి, వానికి అమిత సంపద నొసంగెను. వెంటనే ఆ పాలమునందలి గులకతాలన్నియు రత్నము లాయెను. గుట్టలన్నియు బంగారమాయెను.

4. అయినను, సరస్వతీ, వానికి బుద్ధి నొసంగ నందున, వాఁ డారత్నముల విలువను దెలిసికొనఁడయ్యె. ఒక వర్తకుడు ఆ దారిని పొరుగుారి సంతకుఁ బోయి తాఁ గొనిపోయిన వస్తువులను విక్రయించి ఉత్తబండి తోలికొని వచ్చుచుండెను. వాఁడు పాలమూఱోని రత్నములను బంగారముచుగాంచి ఆశ్చర్యమొంది, యివి కర్నకుని పుణ్య విశేషమువలన కలిగినవని తలంచెను. పిచ్చుట, నా వర్తకుడు తనచే నైసంతి బంగారముచు రత్నముల నెత్తి బండినిండు వైచికొని, ఆ కర్నకుని తనతోఁగూడ రావలసిన దని ప్రార్థించెను. వాఁడు రా నెల్లఁడయ్యె. అయినను, వానిని బలాత్కారముగా కట్టి బండియందు పడవైచికొని తన యూరికిఁ బోయెను.

5. అది మొదలు వర్తకుని వ్యాపారము చాల నృద్ధి యాయెను. రాజులకెల్ల అప్పిచ్చు చుండీనాడు. అందువలన నతఁడు ధనపాలుఁ డని పేరొందెను. ఇట్టి అమితైశ్వర్యము ప్రాప్తుమైనందులకు కర్నకుడు కారకుడైనందున, ధనపాలుఁడు

వానిని మంచి స్థితియం దుంచవలయు నని భావించి, వానికి మంచి భోజనమును మేలైన వస్త్రముల నుసంగుచుండెను. అయినను, వాడు మూఢుడు గాన, తన గ్రుడ్డియెద్దను కుంటి యెద్దను కట్టులేని నాగలియు పోయినందులకై వగచుచు కన్నీరు కార్చుచుండెను. ధనపాలుడు వాని మాఢ్యమును పోగొట్టఁ దలచి ప్రతి నిత్యమును పదిదెబ్బలు కొట్టుచుండి నాడు. వాడా దెబ్బలకు భయపడి వర్తకుని మాటప్రకారము నడచుకొనుచుండెను. లక్ష్మీకటాక్షముచే కర్తకుని మొగము నందు ఐశ్వర్య తేజము ఆవహించినందున, వాడు రాజపుత్తుని వలె గానంబడుచుండెను. ఇట్లుండగా,

6. ఆ దేశాధిపతికి ఒక కొమార్తె యుండెను. ఆమె అతిరూపవతి ; మతియు, విద్యావతి ; ఆమెకు యశావనదశ రాగానే తండ్రి, వరుని వెదుకుటకుఁ దొడఁగెను. ఎచ్చోటను దగినవాడు కనంబడఁ డయ్యె. అంత ధనపాలుని రావించి, “అయ్యా ! నీవు వ్యాపారార్థమై పలుదేశములకుఁ బోవు చున్నాడవుకదా. ఏదేశమునం దైనను నా కొమార్తెకుఁ దగిన పతిని విచారించి చెప్పము” అనెను.

7. వర్తకుడు రాజానుమతి నొంది, యింటనుండి బయలుదేరి పలుచోటులకుఁ బోయినవానివలె నటించి, తన గ్రామమున కావల గుడారమువేసి యందు నివసించి, తన యింటనున్న కాపువానిని పిలిపించి, వానికి మంచి వస్త్రాభరణము

ధరియింపజేసి, వానికి రత్నపురి లక్ష్మీకుమారుడని పేరిడెను. మఱియు, గుడార ద్వారమును రక్షించుటకుఁ దగిన భటులను నియమించెను. పిమ్మట, వర్తకుఁ డచ్చోటనుండి బయలుదేరి రాజునెద్దకుఁ జని, “రత్నపురి రాజకుమారుఁడు తగినవాఁడు. అతఁడు మన యూరికి నెలుపల వచ్చి విడిసి యున్నాఁడు ; అతఁడు గొప్పవాఁడు ; మర్యాదగలవాఁడు ; అతఁ డెవ్వరితోను మాటలాడఁడు” అని విన్నవించెను.

8. రాజు చాల సంతసించి, పెండ్లికుమారుని ఎదుర్కొని చని తోడి తెచ్చి శుభలగ్నంబున వివాహంబు చేసెను. వివాహ మహోత్సవమునాఁడు ధనపాలనెట్టి తలగుడ్డ కట్టుకొని జరి వల్లెవాటు వైచికొని, పెండ్లి పొన్ను వేసిన బెత్తమును చేతఁబట్టుకొని వచ్చి నిలిచి యుండెను. అప్పుడు మూఁఢుడగు పెండ్లికుమారుఁడు, నేడును తన్నావర్తకుఁడు కొట్టు నేమో యని భయపడి నోరు మూసికొని యుండెను. అచ్చోటనున్నవారు, మహా ధనికుఁడగు ధనపాలనెట్టికూడ నోరు మూసికొని విధేయతతో నిలువంబడి యున్నాఁడు ; కావున, ఈ వరుఁడెంతటి ప్రభువైయుండునో యని భావించి, యాతనిని చాల గౌరవించిరి.

9. ఆ మూఁఢుఁడు తన భార్యను, ఆమె వస్త్రాభరణములను జూచి, అది పిశాచి యని భావించి, యామెను జూచినపు డంతయు తొలగి పోవుచుండెను. ఆ రాత్రి వరునికొఱకు

మేడమీఁద శయనగృహము నలంకరించి యుండిరి. వాఁ డచ్చటికి నిదురింపఁ జూయెను.

10. “నేను ఉదయమునఁ జూచిన పిశాచి యెచ్చటనో దాఁగి యున్నది; నేఁడు సెట్టిబాధయు తప్పియున్నది. కాఁబట్టి, నా పసరమును పొలమును బోయి చూచుట కిదియే మంచి సమయము” అని తలంచి, యెచ్చటనున్న గవాక్షమునుండి దుమికి పోవుటకు నిశ్చయించి కిటికీని పట్టుకొని తొంగి చూచి నాఁడు. అది అగాధమైన లోతుగానుండినందున, వాఁడు దిగులు జెంది యల్లటే వ్రేలాడుచుండెను. దిగున దుమికి యుండునేని మరణము సంభవించి యుండును.

11. అపుడు సరస్వతియు లక్ష్మీయునువచ్చి వాని స్థితినిఁ జూచిరి. సరస్వతి లక్ష్మీనిఁ జూచి, “నీకృప యెంతయున్నను ప్రయోజన పడలేదు. బుద్ధి లేనందున, వీనికి నీవలనఁ గల్గిన ధైశ్వర్యము ననుభవింపలేక ప్రాణమును బోగొట్టుకొనఁ జూపుచున్నాఁడు. ఇపుడు మన యిద్వారలో నెవరియోగ్యత యధికము?” అనఁగా, లక్ష్మీ,—“సరస్వతీ! నీ యోగ్యతయే అధికము. నీ వలననే లోకుల కందఱకును సౌఖ్యము కలిగి యున్నది” అనెను.

12. పిమ్మట సరస్వతి, వానికి బుద్ధిని ప్రసాదించెను. వెంటనే లక్ష్మీకుమారుఁడు క్రిందుగాఁ జూచి, తన యవివేకము నకుఁ జింతించి, గవాక్షము మూలముగా మరల లోపలికిఁ

బోయి, యా రాత్రిని సుఖముగాఁ గడపెను. మఱునాఁ డుదయమున లేచి కల్యక్రత్యములు దీర్చికొని యందఱతోడను వినయముగ సంభాషించు చుండెను. ధనపాలసెట్టి, తాఁజేసిన కార్యము దైన యోగముచే సార్థక మైనదని భావించి సంతసించెను. ఆ రాజునకు పుత్తులు లేమిం జేసి యా దేశమునకు లక్ష్మీకుమారుడే రాజ్య పట్టాభిషిక్తుడాయెను.

13. లోకమునందు విద్యయు బుద్ధియు శ్రేష్ఠములేగాని, విశ్వర్యము శ్రేష్ఠము కాదు. విద్యలేనివాఁడు పశువునో సమానుఁడు. కాఁబట్టి విద్యను సాధింపవలయును.

గీ. జ్ఞానిసిద్ధికంటెఁ జర్చింప సకల సి
ద్ధులును లొచ్చు గానఁ దొలుత దాని
గడన నేమి వలయు నెడఁపక దాన న
మాన మయిన సౌఖ్యమొందు నరుఁడు.

26. విద్యాగర్వము కూడదు.

పూర్వకాలంబున ఉద్దాలకుఁ డను తపస్వి యొకఁడుండెను. అతఁడు తనపుత్రికను కహలోళుఁ డను నతని కొసంగెను. అతఁడు ఉద్దాలకునియొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుచుండెను.

2. కహలోళుఁడు తన భార్య గర్భవతి యైనదని యెఱింగి, ప్రసవ సమయమునకు వలయు ధనమును సంపాదించునెంచి మిథిలానగరమునకు జనకమహారాజు కడకుఁ బోయెను. అచ్చట,

వివేకచంద్రిక

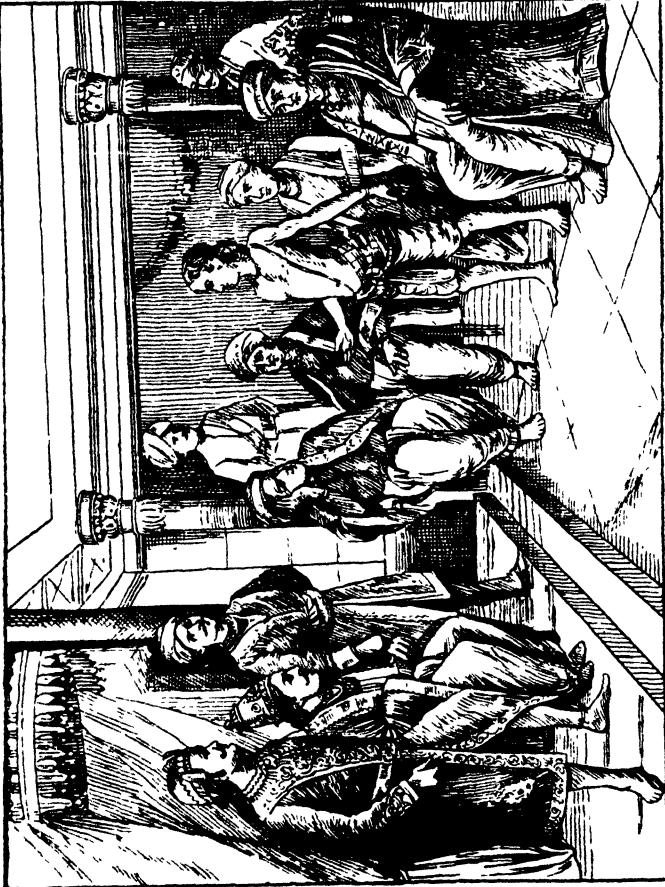
వంది యను పేరుగలవాడు విద్యా మదముచేత, రాజసభకు వచ్చునట్టి విద్వాంసుల నందఱను వాదమున జయించుటయే గాక, జయ మొందని వానిని కాలుసేతులు కట్టి యొక మడుగులోఁ ద్రోయుచుండెను. కహలోభునకును పైవారి గతియే ప్రాప్తిం చెను.

3. మఱి కొన్ని దినములకు మీఁద, కహలోభుని భార్య సుమన్యనిం గనెను. వాఁ డెనిమిది వంకరలు గల వాఁ డైనందున వానికి ఉద్దాలకుఁడు ‘అష్టావక్రుఁ’ డని పేరిడి, క్రమముగా చొలోపనయనాడులొనర్చి, విద్య నేర్పుచుండెను. అష్టావక్రుఁడు ఉద్దాలకుఁడే తన తండ్రి యని భావించి యుండినాఁడు. వీనికి పండ్రెండేండ్ల వయస్సు రాగా, నెకనాఁడు ఉద్దాలకుని కుమారుఁడు శ్వేతకేతువు, అష్టావక్రునిఁ జూచి, ఇతఁడు నీ తండ్రి కాఁడు, దూరముగాఁ బొమ్ము” అని కఠినముగాఁ జెప్పినాఁడు.

4. అష్టావక్రుం డీ మాటను విని, మిక్కిలి దుఃఖించి రోదనము చేయుచు తల్లి చెంత కరిగి, “అమ్మా! నా తండ్రి యెక్కడ ?” అన, ఆమె తన భర్తకు సంభవించిన స్థితినిఁ జెప్పెను.

5. వెంటనే అష్టావక్రుఁడు కోపావిష్టుడై, జనకమహారాజు సభకుఁ బోయి, వందిని జయింప వలయు నని సంకల్పించి, మఱి కొంతకాలము విద్యాభ్యాసము చేసి, మహాపండితుడై మిథిలకుఁ జని వందిని వాదమునకుఁ బిలువఁగా, వంది,

“ఈ కురూపి యగు కుట్రవాఁడా నన్ను తనతో వాదింప రాఁ గోరుచున్నాఁడు? వీడు నాతో సమానుఁడా?” అని యెంచి,

వానిం జూచి, “ఓ వెచ్చిబాలుఁడా! కురూపీ! నీవు వాదమున

నన్నుఁ గెల్వనేర్తువా? ఏల వ్యర్థముగాఁ జావఁ బోవుచున్నాఁడవు' అని తిరస్కారముతోఁ జెప్పెను.

6. అష్టావక్రుడు, “అయ్యా! వయస్సుతోను రూపముతోను వాదమున కేమి సంబంధము? విద్య కదా ప్రథానము; నీవు నా వయస్సును రూపమును పరిగణింపక నాతో వాదింప రమ్మ” అనఁగా, విధిలేక, వంది అష్టావక్రునితో వాదింపఁ దొడంగెను. ఆ వాదమునందు అష్టావక్రుడు జయమొంది రాజును జూచి యిట్లనియె:

7. “మహాప్రభూ! అనేక పండితులను అవమానము చేసి, మడుగులోఁ ద్రోసిన వంది, నాచే జయింపఁ బడినాఁడు. అజయము నొందినవారిని మడుగులోఁ ద్రోయుట వీనికి సమ్మతమైన పని కదా? వీడు విధించిన దండమునకు వీడు లోబడును గాక. ఈ పాపి విద్యాగర్వముచేఁ జంపిన పండితులలో నాతండ్రియు నెక్కఁడై యున్నాఁడు. నీని గర్వమును భంగముచేయుటకొక కే నేను వచ్చినాఁడను. సరస్వతీదేవి కృపచేత వీనిని జయించితిని. ఇక వీనిని మడుగులోఁ ద్రోసి చంపుట నీ పని యగును” అనెను.

8. అష్టావక్రుని ధిక్కార వాక్యములను వినిన వంది, వడవడ వడంకి, మున్ను తాను తిరస్కారముగాఁజూచిన, యష్టావక్రుని పదంబులపై వ్రాలి, ప్రాణదానము చేయుము, ఇక నేను విద్వాంసుల నవమానింపను, పెద్దలను తిరస్కరింపను,

నా తప్పును మన్నింపుము, నే జేసిన క్రూరకార్యమునకు పరి
తపించుచున్నాడను" అని పలు తెఱంగుల ప్రార్థించెను.

9. గర్వభంగ మొందిన మహాపండితుఁ డగు వంది
ప్రార్థన కియ్యకొని, అష్టావక్రుఁడు, "మౌత్త్రీము త్మత్త్రియ
ధర్మము, తమింతుటయే బ్రాహ్మణ ధర్మము. కావున, నీపై
ఘగ సాధించుట నా పని కాదు. నీవు మనస్ఫూర్తిగా పశ్చా
త్తాప మొందుటంబట్టి మన్నించినాడను" అని దయారసము
లొలుక పలికెను.

10. పదంపడి వంది, అష్టావక్రుని మిక్కిలి కొనియాడి
నదే గాక, మడుగులోఁ బడి మరణించిన వారలను బ్రదికింప
నెంచినవాడై, జలాధిదేవత యగు వరుణదేవుని వినుతంపఁగా,
గతించిన పండితు లందఱును సజీవులై బయటికి వచ్చిరి. అపుడు
కామోభోధుడు బయట వచ్చెను.

11. కాబట్టి, విద్యాగర్వము కూడదు. విద్యామదము
గలవారి కెన్నఁటికైన తప్పక భంగము కలుగును.

క. ధనమును విద్యయు వంశం

బును దుర్మదలకు మదంబుఁ బొనరించును స

జ్ఞనులైన వారి కిడఁకున

యును వినయము నవియ తెచ్చు నుర్వీనాథా.

27. పెద్దల నవమానింపరాదు.

ప్రపంచమున కాదికారణము భగవంతుఁ డనుట నందఱెఱింగిన విషయమే. భగవంతుఁ డనఁగా సకల సంపదలు గల వాఁ డని యర్థము. అయినను, అతఁడు సర్వశక్తులు గల వాఁ డగుటంజేసి, ప్రథమమున, తన యిచ్ఛామాత్రంబున సర్వమును సృష్టించి, యా పిమ్మట, ప్రపంచాతీతుఁడై, యన్నిటికిని యధికారుల నియమించినాఁడు. ఎట్లన,

2. ప్రపంచమును సృష్టించుటకు బ్రహ్మదేవుని, రక్షించుటకు విష్ణువును, సంహరించుటకు కుద్రుని నియమించెను. వీరును ఇచ్ఛామాత్ర సృష్టి చేయునట్టి శక్తిగలవారై యున్నారు. కావున, నీ మువ్వరును సృష్టికిని, రక్షణమునకును, సంహారమునకును తమకుఁ గావలసిన పరిజనమును పరికరములను సృజింపించి కొనిరి.

3. బ్రహ్మదేవుఁడు తనసృష్టి కార్యమునకు సహాయులను బడయఁ గోరి, మనస్సున తలంచిన మాత్రాన కొందఱు పుత్తులు పుట్టిరి. కావుననే వారికి బ్రహ్మమానస పుత్తులని పేరు. సృష్టించు శక్తి మనస్సునకుఁ గలదు. కాఁబట్టి, ఎప్పుడును మనస్సునందు చెడలేదలంపుల తెడమీక యుండవలయునని శాస్త్రము లుద్ఘోషించుచున్నవి.

4. ఆ పుత్తులలో తొమ్మండ్రుగురు ప్రజా సృష్టి చేసి నవబ్రహ్మ లని పేర్కొనం బడిరి. 1. సనక, 2. సనందన, 3. సనత్కుమార, 4. సనత్కుజాతు లను నల్వరును, నారదుడు మొదలగు వారు కొందఱును సృష్టి కార్యముం దపేక్ష లేనివారై, పుట్టిన నాటనుండియే విరక్తి నొంది మహా జ్ఞానులైరి.

5. పరమ యోగులైన సనకాదులు నల్వరును శ్రీమ న్నారాయణమూర్తిని దర్శింప నెంచి వైకుంఠలోకంబున కేగిరి. అచ్చటి ద్వారమును జయుడు, విజయుడు నను వారు రక్షించు చుందురు. నారాయణుని దర్శింప వచ్చెడి వారు మహాత్ము లని యాద్వార రక్షకులకుఁ దెలియును. అందఱకంటెను సనకాదులు పరమోత్కృష్టు లనియును దెలియును. అటులుండియు, వారిని లక్ష్యపెట్టక లోపలికి పోనీక ప్రతిబంధకము చేసిరి.

6. సాధారణముగా సంస్థానములందుఁ గాని, మహా ధనికుల గృహములందుఁ గాని, అల్పమైన యుద్యోగములం దుండువాడు, తమ స్థితిని నుఱచి, వచ్చిన గొప్పవారిని పరిభవించుట సర్వజన విదితమే కదా. మఱియు, వచ్చునట్టి గొప్ప వారు తమ దయ కెదురు చూచుచున్నారనియే యా యుద్యోగుల తలంపు. అది వట్టి భ్రమయే గాని వేఱ కాదు. పెద్దలను దర్శించు భాగ్యమును, ఉపచారాదులచే వారిని సత్కరించు పుణ్యమును ప్రాప్తించి యుండఁగా, అకటా! ఆ యల్పోద్యో

గడ్డులు గర్వించి కఠినముగాఁ బల్కి యెంతయు లక్ష్య ముంచక
ధిక్కారము చేసి, పాపమునకును, శాపమునకును పాత్రులై
చెడిపోయెదరు.

7. వైకుంఠ ద్వారమునకు సనకాదులు పోయినపుడు
జయ విజయులు నారాయణమూర్తి కెఱుక చేయక, “ఇప్పుడు
దర్శింప వలనుపడదు, పొండు ” అని తిరస్కరించిరి. అంత
సనకాదులు, “జయ విజయులారా! మీరు ద్వారపాలకులే
గాని, వైకుంఠ లోకమున కధికారులు కారు, మీరు మీ స్థితిని
మఱచి గర్వముతోఁ గూడిన వారై యున్నారు. దేవతలును
మునులును యోగులును వచ్చు నీ చోట మీ రుండుటకుఁ
దగరు. మీరు భూలోకంబున రాక్షసులై పుట్టెదరు గాక ”
యని శపించి, వారు నారాయణుని దర్శించుటకై లోపలి
కేగిరి.

8. పిమ్మట, జయవిజయులు భూమియందు రాక్షసులై
జన్మించి శ్రీమహావిష్ణువునకు విరోధములైన కృత్యము లొనర్చి
శిక్షింపఁబడిరి. ఈ చరిత్రము భాగవతాది పురాణంబులందుఁ
గనం దగు.

9. కాఁబట్టి, ఎప్పుడుగాని పెద్దలయెడ వినయముతో
వర్తించు వారు మేలొందుదురు. జయవిజయులవలె గర్వించి
తమ స్థితిని మఱచి వర్తించువారు ఉద్యోగమును, స్థానమును
భోగొట్టుకొని దుఃఖ మనుభవించుదురు. పెద్దలను జూచిన

వెంటనే సత్కరింపవలయును. మహాత్ముల నవమానించువారు కష్టముల నొందుదురు.

గీ. అత్తజనుల కేని యన్యుల కేనియు
నెట్టి చరిత్ర వలనఁ బుట్టు భేద
మట్టి నడక మాని యైక మత్యముఁ దెచ్చు
నట్టి నడితిఁ బూసు టర్హ మండ్రు.

28. గురుదూషణ కూడదు.

ఈ భరత ఖండమునందు సుమారు రెండువేలెండ్లకు ముందు బౌద్ధమతము మిక్కిలి వ్యాపించియుండెను; రాజులనేకు లామతము నవలంబించిరి. రాజులవలె ప్రజలును తన్మతస్థు లైరి. ఆ మత ప్రభావముచే దేవుఁడు లేదనియు, వేదము లబద్ధము లనియును వాదింపఁ దొడంగిరి. కాఁబట్టి, ఆ స్థితిమత మైన యార్యమతము నానాఁట షీణ మగుచుండెను; ఆ స్థితిమత సిద్ధాంతముల నెఱింగిన వారు లేకపోయిరి.

2. చాల కాలమునుండి కాశీనగరము విద్వాంసులకు వాసస్థానమై యుండెను. పైని చెప్పిన కాలంబునందును విద్వాంసులనేకు లచ్చట నివసించియుండిరి. ఆ విద్వాంసు లొక్కొకరి యొద్ద పెక్కండ్రు విద్యార్థులు విద్యాభ్యాసము చేయుచుండిరి. ఆ విద్యార్థు లీ కాలమునందు పాఠశాలలోఁ జదువు వారినలఁగాక, గురుప్రయొక్క గృహమందే యుండి వారికి శుశ్రూష

చేయుచుందురు. దీనికి గురుకులవాస మని చెప్పుదురు. కాశి యందు జదివినవారు మహా పండితులని ప్రఖ్యాతి నొంది వెలయుచుండిరి.

3. పైని చెప్పబడిన కాలములో కాశియందు బౌద్ధ పండితులు పెక్కుం ద్రుండిరి. ఆ కాలమునఁ జదువఁ గోరిన విద్యార్థులును వారియొద్దనే చదువవలయును. కాశ్మీరదేశవాసి యైన భట్టపాదులనెడి బ్రాహ్మణ విద్యార్థి విద్యాభివృద్ధి నిమిత్తమై కాశికింజని, యోగాచార్యుండను బౌద్ధ పండితునియొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుచుండెను. సాహిత్య మలనడిన యనంత రము మతగ్రంథములను, శాస్త్రగ్రంథములను జక్కగా నభ్యసించెను.

4. ఇట్లు గురుకులవాసము చేయుచు విద్య నభ్యసించు చుండ, నొక్కనాఁడు భట్టపాదులు గురువునకు తైలాభ్యంగ నము చేయు సమయంబునందు, “దేవుడు కలఁడా? ప్రపంచమున కాధారభూతుఁ డతఁడేనా?” అను విషయమై ప్రసంగము జరిగినది.

5. ప్రపంచమున కాధారభూతుఁ డైనవాఁడు ఈశ్వరుఁడు. అతఁడే సృష్టి స్థితి సంహారములను జేయుచున్నాడని భట్టపాదులు వాక్రుచ్చెను. గురువు ‘నీవు చెప్పనది సరికా’దని ఖండితముగాఁ జెప్పెను. గురువు చెప్పిన వితండావాదమును విని భట్టపాదు లోర్వక మిక్కిలి చింతించి కన్నీరు నించెను.

ఆ కన్నీటి బిందువు గురువు తొడవై వేడినీటి బిందువువలె బడెను. అప్పుడు గురువు తలయెత్తి శిష్యునిజూచి, వారి యభిప్రాయంబును దెలిసికొని, వారికి సమాధానము చేయనెంచి, తాఁ జెప్పిన వాదమును సిద్ధాంతీకరించుటకై యనేక యుక్తులను దెలియఁజేసెను. అయినను, భట్టపాదులు గురువుచెప్పిన యుక్తుల కన్నిటికిని ప్రత్యుక్తులను జెప్పి, గురువునకు మనోవేదనము కల్గునట్లు ఖండించెను.

6. పిమ్మట, భట్టపాదులు కాశ్మీరదేశమునకుం జని, శిష్యులకు శాస్త్రపాఠములను జెప్పెను. ఆయన శిష్యులలో మండనమిశ్రులనువారు మహా సమర్థత గలవాఁడుగ నుండెను. కొన్ని దినంబులకు భట్టపాదులకు, తాను మున్ను గురుభిక్తార్థము చేసిన విషయము జ్ఞప్తికి వచ్చెను. అపు డతఁడు, “నేను గురువుతో వాదము చేయు కాలంబునందు వారిని దూషణ వాక్యములచే పరిభవించితిని. అది మహాదోషము. కావున, దానికి ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొనవలయును ; అందులకు తుహగ్నిప్రవేశమే తగినది” అని నిశ్చయించెను.

7. తుహగ్ని ప్రవేశ మనఁగా, పల్లము త్రవ్వి, యందు ఉముకను బోసి నిప్పునుంచి దానిపై కూరుచుండి శరీర వేదనము ననుభవించుచు ప్రాణములను బోగొట్టుకొనుట. ఇట్టి కఠిన ప్రాయశ్చిత్తమే గురుదూషణకుఁ దగినదని నిష్కర్షము చేసికొని, యట్లే మఱునాఁడు కావించుకొనెను.

8. భట్టపాదు లిట్టి స్థితియం దుండునపుడు, జగద్గురువు లగు శంకరాచార్యులవారు, మహా విద్వాంసుఁ డైన భట్టపాదు లను దర్శింపనెంచి యతని యొద్దకుఁజని, యతనిం గాంచి, “పండితో త్తమా ! శ్రీ వేదవ్యాసులవారు రచియించిన బ్రహ్మ సూత్రములకు భాష్యమొనర్చితిని. దానిని మీరాలకింప ప్రార్థిం చెద” ననిరి.

9. భట్టపాదులు, “ గురూ త్తమా ! స్వాగతము, నేను తుపాగ్నియందు ప్రవేశించి యుండుట ప్రత్యక్షమే కదా ? ఇక క్షణకాలములో నా ప్రాణములు పోనున్నవి. కావున, నేను ఈ సమయమునందు మీగ్రంథము నెట్లు వినఁ గల వాఁ డను” అనెను.

10. అపుడు శంకరాచార్యులు, “అయ్యా ! నేను నా కమండలు జలంబులం బ్రోక్షించి యగ్నిని జల్లార్చెద. మీరు లేచి రండు. మఱియు మహా జ్ఞానులగు మీ కిట్టి దేహ దండము తగదు” అనెను.

11. భట్టపాదులు, “స్వామీ ! మీ యనుగ్రహముచే భగ్యుడ నైతిని. నే నొకప్పుడు కూరవాక్యములచే గురువును తిరస్కరించితిని. ఆ పాపమునకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొంటిని. గురుదూషణము పంచమహాపాతకములలో నొక్కటికదా. కాబట్టి, ఈదండమునుండి తప్పింపకుండ చేయ వలయు నని ప్రార్థించెదను. మఱియు, తమ భాష్యమును

వినుటకుఁ దగినవాఁడు నా యంతటివాఁడు నాశిష్యుడు మండ
సమిశ్రుఁ డనుపాఁడున్నాడు, మీరు అతని కడకుఁ బొండు”
అనెను.

12. అనంతరము శంకరాచార్యులవారు మండసమిశ్రుల
యొద్దకుఁ బోయిరి. వారు పోయిన కొంతసేపటికి భట్టపాదుల
శరీరము భస్మమయ్యెను. భట్టపాదులు తన గురువుతో వాదిం
చిన విషయము వాస్తవమేయైనను, అతనిం దూషించి నందున
నిట్టి ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొనెను. గురువుయొక్క మనస్సు
నకు సంతాపమును గలుగఁ జేయరా దని మనవారి యభి
ప్రాయము.

క. గురువునకు మాటు వలికినఁ

బొరసిన కల్మషము వాసి పోవు నతనికి

బరితోషముగా వినయపు

తెరవున నుపహార మిచ్చి వినకుం డైనట్.

29. అమితముగ భుజింపఁగూడదు.

అహారము ఆకలిని దీర్చికొనుటకే గాని వేఱుకాదు.
ఆకలి యనునది, శరీరమును రక్షించి కొనుటకుఁ దగిన సాధ
నము కొఱుతవడి యుండుటను దెలుపునట్టి రోగము. ఆ రోగ
మును పరిహరించుటకుఁ దగిన యాహారము నంతమాత్రము
స్వీకరింపవలయునో, అంతమాత్రమే స్వీకరింపవలయును గాని,
అధికముగా స్వీకరింపఁ దగదు.

2. ఆ పరిమాణ మెట్లు తెలియు ననగా, దానిని దెలిసికొనుటకు మనయొక్క అన్నకోశమే పరిమాణమై యున్నది. తనకు వలసినంత యాహారము లభించిన వెంటనే, అన్నకోశము “ఇంక నలదు” అని మనకు హెచ్చరిక చేయుచున్నది. ఆ హెచ్చరికను లక్ష్యపెట్టక అధికముగా భుజించినయెడల అన్నకోశము కొంచెము విడివిడై స్థల మొసంగుచున్నది. మఱియు, అపరిమితముగా భుజించినయెడల “ఇంక స్థలము లేదు” అని తెలియజేయుచున్నదో యనునట్లు వమనము చేయుచున్నది.

3. అధికముగ భుజించినయెడల, దానిని జీర్ణము చేసికొనుటకు అధిక రక్తము కావలయును. అప్పుడు శరీరమందలి యితరకావయవములయందుండు రక్తము జీర్ణకోశమునకుఁ బోవుచుండును. ఇందువలన మెదడునందు రక్తప్రవాహము తగ్గిపోవును. మెదడునందు రక్తప్రవాహము తగ్గినేని అది పని చేయదు. ఈ కారణముచేత, అమితభోజనము ఆయాసమును గలుగఁజేయుచున్నది. మఱియు బుద్ధిమాంద్యమును, పలువిధములగు వ్యాధులను గలుగఁజేయును.

4. శరీరమునకు అమితాహార మెట్లు పనికిరాదో అట్లే ఆహారము కొఱతయైనను, శరీరము ప్రయోజనపడదు. అనగా ఆహారము కొఱత యైనచో శరీరము నెలకొని యుండుటకుఁ దగిన సాధనమును కొఱతవడును. అట్టి కొఱతను రాసక

చేయుకార్యము రక్తనాళములతో సంబంధించినది. అవి తను కార్యమును నెఱవేర్చు నిమిత్తము, శరీరమందలి మితరావయవములలో నుండెడి రక్తమును గ్రహించుచున్నది. ఇట్లు గ్రహించుటం జేసి శరీరము కృశమై, బలముచెడి, ఆయాసమధికమై వ్యాధి ప్రారంభించుచున్నది. కాబట్టి, అమితాహారమును, అల్పాహారమును వ్యాధిని కలుగఁజేయును.

౪. వ్యాధి రాకయుండుటకుఁ దగినట్లు భుజించుట యెట్లన, మితముగా భుజించుటయే. మితాహార లక్షణమును గూర్చి భగవద్గీతయందు, ఇట్లు చెప్పఁబడి యున్నది — అరకడుపు అన్నమును, కాలు కడుపు జలమును, వాయు సంచారమునకై కాలు కడుపు ఉత్తడిగను నుండవలయును. దీని ననుసరించియే హిందీభాషయం దొక సామెత వాడఁబడుచున్నది. ఎట్లన —

హంఖ హల్తా దాంత్ ట లోక్

బుక్ఖ రఖో చాదా లోక్.

అనగా, “ ఆరోగ్యము గోరుదువేని, నేత్రమునకు కరక్కాయను వేయుము. ఉప్పతో పండ్లను తోముము. కడుపునందు నాలుగింట నొక భాగము ఉత్తడిగ నుంచుము.”

౫. కాళిదాస మహాకవి, “ ఆరోగ్యవంతు లెవరు?” అను ప్రశ్న కు త్తరము చెప్పెడి సమయమునందు, ఇట్లని చెప్పెను:—

హితమితభుక్ తుత్కారే కృత చంక్రమణః క్రమేణ వాచుకయః
యోభృత మూత్ర పురీషః శ్రీమహితాత్మా పతంగవర సోయక్.

అనఁగా, “అఁకలి గొన్నప్పుడు ఆరోగ్య ప్రదమైనది యును, మితమైనదియు నగు ఆహారమును భుజింపవలయును, అనంతరము కొంత దూరము నడవవలయును. ఎడమ ప్రక్కను పరుండవలయును; మలమూత్రములను బంధింపక విసర్జింపవలయును. శ్రీలోలుఁడై యుండఁగూడదు. ఇట్లుండువాఁడే ఆరోగ్యవంతుఁడు.”

7. ఇంతవఱకు మితాహారమునుగూర్చి తెలిసికొంటిమి.

ఇఁక హితమైన యాహారమును గూర్చి విచారించెము. హితమనఁగా భుజించువారికి ప్రీయమైన యాహారము. ప్రీయములేని యాహారమును స్వీకరించినచో మనస్సున కాయాసము కలుగును. ఆయాసము మూలముగా విపరీతమైనవ్యాధులు సంభవించును. కాబట్టి, ప్రీయమైన యాహారమే ఆరోగ్య ప్రదమును పుష్టి ప్రదము నైనది. ప్రీయమైన యాహార మిట్టిదని కనుఁగొనుటకు సాధనము మనయొక్క నాలుకయే.

8. అమితముగ భుజించిన యెడల, అశీర్ల రోగము కలుగును. దానిని నివృత్తిచేసికొనుటకు మిక్కిలి ప్రయాస పడవలయును. ఈ విషయమును గూర్చి మహాభారతమం దొక యితీహాసము కలదు. అది యెట్లన,

9. పూర్వకాలమునందు శ్వేతః క్షేత్రః యనెడి మహారాజు అనేకము లైన యాగములను జేసెను. దేవతల సంతృప్తికొఱకు

యాగ సమయములయందు అగ్నియందు అన్నమును హోమ ముచేయుట కలదు. అగ్నియందుంచెడి అన్నము హవి స్సన

బడును. అగ్ని, అమితముగా హవిస్సును గ్రహించి భుజించివం దున నతనికి అజీర్ణ రోగము సంభవించి కడుపుబ్బ నారంభించెను.

అది క్రమముగా తాటికాయయంతయై, లుంకాయయంతయై, గుమ్మడికాయ యంతయై, కడవ యంతయై, తుదకు భేరి యంత యైనది. ముఖము తెల్లబాడెను. నిరంతరము పులి త్రేనుపులు వచ్చుచుండెను. ఇక చేయగల యాగములయందు హవిస్సును స్వీకరించుటకు అగ్ని దేవునకు శక్తిలేక పోయెను.

10. పిన్నుట అగ్ని దేవుడు దేవ వైద్యులగు అశ్వదేవతల కడ కేగి, తన రోగమునకుఁ దగిన యాషధము నీయవలయు నని వేడఁగా వారలిట్లనిరి—“ఈ రోగమును బోగొట్టుటకుఁ దగిన యాషధము దేవేంద్రుని ఖాండవవనంబునం దున్నది. దానిని సేవించి రోగవిముక్తిఁ బడయుము” అన, అగ్ని దేవుఁ డచ్చట నుండి ఖాండవవనంబును బ్రవేశించెను. అతఁ డగ్ని కావున, పతఁడు ప్రవేశించిన మాత్రమున నవ్వనంబు రగుల నారంభించెను. అంత దేవేంద్రుడు వర్షమును గురియించి తన వనంబును చల్లార్చెను. ఇట్లు కొన్ని పర్యాయములు జరిగెను.

11. అంత, అగ్ని దేవుడు బ్రాహ్మణ వేషమునుదాల్చి, కృష్ణార్జునుల కడకుం జని, “మహాశయిలారా! నే నాఁకలి గొని వచ్చినాఁడను. నాకు వలయు భోజనము నొసంగవలయు నని వేడుచున్నాఁడ” ననెను. అర్జునుడు, “మీ కెట్టి భోజనము వలయునో చెప్పినచో నారీతిగా భోజన మొసంగెదను, చెప్పము” అనెను. వెంటనే అగ్ని దేవుడు నిజరూపమును దాల్చి, “నేను అగ్ని దేవుఁడను. నాకు అజీర్ణరోగము సంభ

వించియున్నది. దానిని నివృత్తి చేయునట్టి యావధము ఖాండవ వనంబునం దున్నది. నీవా వనంబును నా కాహారంబుగ నిష్పించ వలయును” అనెను.

12. అర్జునుడు, అగ్ని దేవునిఁ జూచి, “నీవు ఖాండవ వనంబుఁ జొచ్చి నీ యిష్టము చొప్పున భుజింపుము” అని చెప్పఁగా, అగ్ని దేవుఁ డావనంబుఁ జొచ్చినంత, అది రగుల నారంభించెను. ఇంద్రుఁడు ప్రళయకాల వర్షమువలె వర్షము కురియించెను. ఆ వర్ష ధారలు ఖాండవ వనంబుమీఁదఁ బడక యుండునట్లు అర్జునుఁడు శరంబులం బ్రయోగించి శరవంజరము నిర్మించెను. అగ్ని దేవుఁడు ఖాండవ వనంబును దహించి తన రోగమును బాపికొనియె. ఈ యుపకారము చేసినందులకై యగ్ని దేవుఁడు, అర్జునునకు గాండీవమును ధనుస్సును అగ్నిరథ మునెడి రథమును బహుమాన మొసంగెను.

‘యచియని చాట తినరాను’

అని మన పెద్దలు చెప్పిన వాక్యమును జ్ఞాప్తియందుంచుకొని, హితముగను మితముగను భోజనము చేయవలయును. ‘అమిత మైనచో నమృతమును విషమగును.’

అమితముగ భుజించువారి కారోగ్యము లేదు.

అఁకలిగొనక భుజించువారి కాయువు క్షీణించును.

అఁకలిగొనినప్పుడు భుజింపుము.

వేకువలేచి పనిచేయుము.

30. ధూరలోచన చేయఁగాదు.

త్రేతాయుగమునందు అంబరీషుఁ డను రాజౌకఁ
డుండెను. అతఁడు విష్ణుభక్తి కలవాఁడు. అతనికి వేదవతియను
కొమార్త కలదు. ఆమె అతిరూపవతియు గుణవతియునై
యుండెను.

2. పర్యతుఁ డనియు నారదుఁ డనియు పేర్లుగల అన్న
దమ్ము లిద్దఱు బ్రహ్మచారులు అంబరీష మహారాజు కడకుఁ
బోయిరి. అతఁడా బ్రహ్మచారులకు అర్ఘ్యపాద్యము లిచ్చి
ఆసన మొసంగి సత్కరించి వారి రాకకు సంతోషించి వారినిఁ
జూచి, “మీకు నావలనఁ గావలసిన దెయ్యది?” యని
యడిగెను.

3. బ్రహ్మచారులు, “మహారాజా! నీవు ధర్మాత్ముఁడవు.
నీ కీర్తి జగద్విదితము. నీ యాశ్రమమున నెక సంవత్సరము
తపస్సు చేయవలయు ననియును, మా యనుష్ఠానములకు
కొఱఁతలేక నీవు రక్షింతువనియును నమ్మి వచ్చితిమి” అనిరి.

4. అంబరీషుఁడు, బ్రహ్మచారులను జూచి, “మీరు
తపస్సు చేసికొనుటకుఁ దగిన యనుకూల్యముల నొనఁగూర్చు
నట్టి భాగ్యము కలిగినందుల కానందించుచున్నాఁడను. మీ
రెన్నోళ్లయిన నుండవచ్చును. నా యుద్యాన వనంబునందు
మీరు వసియించి తపస్సు చేయుచుండుడు” అనిచెప్పి, వారికి
వలయు వాని నంతయు మొసంగి సత్కరించుచుండెను.

5. తపస్సు చేయువారు గురుసాన్నిధ్యమందుఁ గానిఁ లేక, మతమునఁ గాని, లేక, తపస్సు చేయువారి సమీపమున గాని వసించి తపస్సు చేయుటయే క్రమమైన మార్గము. తపస్సు చేయువారల కట్టి సత్సంగము లేకపోవునేని మనస్సు స్థిరపడదు. సత్సంగమే మహా తపస్సగును. అదియే శ్రేష్ఠమైన సన్న్యాసమగును. కాబట్టియే 'సాధు సంగంబు సకలార్థసాధకంబు' అని పెద్దలు వక్కాణించిరి.

6. ఈ బ్రహ్మచారులు, అట్టి క్రమమైన మార్గము నవలంబింపక, తమంతట నెకచోటనుండి మనస్సును నిగ్రహించి, యింద్రియ జయంబు వడయ నెంచి, తపస్సు చేయుం బూని నది యెంతయు దగదు. ఈ బ్రహ్మచారులు ఉద్యాన వనంబున నుండి యొక సంవత్సరము తపస్సు చేసిన పిమ్మట, రాజనోద్దేశేగి యనుమతినొంది పోవునపుడు, రాజు వారినిఁజూచి, “ఇక మీ రెచ్చోటికిఁ బోవుటకు నిశ్చయించితిరి ?” అని యడిగెను.

7. “ఇక మేము గృహస్థాశ్రమము స్వీకరింపఁ బోవుచున్నారము. మీకొక కన్యక కలదని తెలియుచున్నది. ఆమెను మాకు పాణిగ్రహణ మొనర్చి యిచ్చిన సంతసించెదము” అని చెప్పఁగా, రాజు, “విప్రులారా! మేము క్షత్రియులము. మా కులధర్మప్రకారము స్వయంవరము చాటింపఁ బడును. అపుడు కన్యక యెవనిని వరించునో వాడే యామెకు పతియగును. ఆ ముహూర్తమునకు మీరును రండు” అనెను.

8. ఆ బ్రహ్మచారులు గురుశిష్యులు, సత్సహవాసమును లేనివారై నందున, వారిమనస్సు నిర్మలము గాకుండెను. కావున, తన తమ్ముడగు నారదునియందు వేదవతికి మక్కువ గలుగక యుండవలయునని పర్వతుడును, తన యన్నయందు ప్రేమ గలుగక యుండవలయునని నారదుడును తలంచెను.

9. ఇట్లు ఆ యన్నదమ్ము లిర్వురును తలంచిన వారై, పరస్పరము తమ్ముని మొగము కోఁతి మొగము కావలయునని అన్నయును, అన్న మొగము కోఁతి మొగము కావలయునని తమ్ముడును గోరి తపస్సు చేయందొడంగిరి. వారి కోర్కులు సిద్ధించెను. పిమ్మట, వేదవతి స్వయంవరమును విని, వీరిర్వురును వచ్చిరి.

10. వేదవతిని వరింప నెంచి వచ్చిన రాజకుమారులతోఁ బాటు పర్వత నారదులును ఆసీనోపవిష్టులై యుండిరి. వేదవతి కోఁతిమూఁతి మనుష్యులను జూచి యాశ్చర్యమొంది తనలో నవ్వుచు వారున్న దిశ కేనిపోవక, తనకు సమ్యక్మైన వానిని వరించెను.

11. ఇట్లు, పరస్పరము దురాలోచనము చేసినందున పర్వత నారదులు మేలొందరైరి. ఎప్పుడును పరులమేలు గోరువారు మాత్రమే సుఖ మనుభవింతురుగాని, కీడు గోరు వారు తప్పక దుఃఖ మనుభవింతు రని యీ చరిత్రమువలన

బోధ మయ్యెడిని. కావున, “చెడ్డతలంపుగలవాడు చెడిపోవును” అను సామెతను మఱవరాదు.

గీ. వినుము దీర్ఘ వైరవృత్తియు ద్రోహచిం
తనములేక వాక్కు మనము నొక్క
చందముగుట సకల జనములకును బుద్ధి
సంపదా ప్లి పరమ సాధనంబు.

31. ప్రాణిహింస చేయకుము

పూర్వకాలమునను గౌతమియను ఋషిపత్ని యొక్క
ర్తుక మిగుల ధర్మాత్మరాలై యుండెను. ఒక్క నాఁ డామె
కుమారుడు సమిత్కుశ పలాద్ధియై వనంబునకుఁ బోయి యుం
డెను. అచ్చట మిక్కిలి జొంపముగఁ బెరిగియున్న దర్భలను
గోయుచుండఁగా, నందు దాఁగియున్న సర్పము ఋషికుమా
రునిఁ గఱువఁగా వాడు కొంతసేపటికంతయు ప్రాణములం
దొరంగెను.

2. అచ్చటికి సమీపమునఁ బోవుచున్న వేటరి
యొక్కఁడు, పాముచేఁ గఱువంబడి మృతిమొందిన ఋషికుమా
రునిగాంచి చింతించెను. పిమ్మట, ఆ కఱచిన పామును జూచి,
కుపితుడై, దానింబట్టుకొని వాని తల్లికడకుఁ బోయి, “తల్లీ!
దర్భగోయుచున్న నీ కొమరుని, ఈపాముగఱచినందున వాడు
గతాసుడయ్యె. వాని స్థితినింగని యౌర్వక దీనింబట్టి తెచ్చితిని.

నీ వనుమతి నిచ్చితివేని దీనిం బఁచిమార్తును. మఱియు నీ క్రూర సర్పమును నివృణ్వఁ గాల్చిన నింకను మంచిదే” యనెను.

3. ఇట్లు వేటకాఁడు పల్కిన పలుకులు విని గౌతమి మిక్కిలి చింతించి, “అయ్యా, వ్యాధుఁడా ! ఈ సర్పమును వధించుటచే నేమి ప్రయోజనము ? దీనిం జంపితిమేని ప్రాణములం గోల్పోయిన వాఁడు బ్రదుకుట లేదు. గాని, నరకము మాత్రము తప్పక సిద్ధించును. కాబట్టి యీ పామును విడిచి పెట్టుము. ప్రాణిహింస పాతకమునకు మూలము. దీనికంటె మహాదోషము వేతేదియు లేదు” అని చెప్పినది.

4. ప్రాణిహింస చేయవలదనియు అది మహాదోషమనియు వచించిన ఋషిపత్ని వాక్యములను వినిన వేటరి, “తల్లీ ! మీరు తపస్సంపన్నులరు. ఇట్టి మహాపరాధములను క్షమింపఁ గల దయాగుణ పరిపూర్ణులు. అయినను, ఈ విధమైన దుష్టజంతువులను జంపుటచేత లోకుల కుపకార మగును గదా?” యన, ఆమె, “క్రూర జంతువులు తమ్ము సమీపించిన పదార్థములను కఱచుటయు పొడుచుటయు స్వభావము. మనవలె నా జంతువులకును రోషావేశము కలదు. శాన్ని జంతువులు తమ స్వభావానుగుణముగ కఱచినపుడు మనకుఁ జెడుగు సంభవించుచున్నది. ఇంత మాత్రముచే నా జంతువులు చెడుగు చేయునవి యని తలంపఁదగదు. మఱియు, ఇతర పదార్థములకుఁ జెడుగు సంభవించుట లేదు కదా ? కాబట్టి, ప్రాణిహింస చేయరాదు” అని సమాధానము చేసెను.

5. దుష్ట జంతువులు మనలను కఱచినప్పటికిని వానిని చంపఁగూడదని బోధించిన ఋషిఁకత్తి వాక్యములను విని, ముఁక నీమె దీనిం జంపుట కంగీకరింప దని నిశ్చయించి, యా వేటకాఁడు, పామును వదలిపెట్టి తన దారినిఁ బోయెను.

క. సమదర్పియై యఖిల భూ
తమలను దనయట్ల గాఁగఁదలఁచుచు నెవ్వం
డమలవ్యాయ పఠండగు
నమరు లతని వండనీయుఁ డెల్లఁడు నరేంద్రా !

32. ప్రాణులయెడ ప్రేమనుంపుము

వయస్సునకుఁ దగినట్లు శిశువుల మనస్సు విశాలమగుచు నుండును. మొట్టమొదట శిశువునకు తనయందే ప్రేమ యుండును. కొంచెము ఎదిగినమీఁద తఱచుగాఁ జూచుచుండు నట్టి తన కుటుంబము వారియెడ ప్రీతి హెచ్చుగా నుండును. పాఠశాలకుఁ బోయి యచ్చటి వారితో మెలఁగుచుండు కాల మునందు, తనతోఁగూడఁ జదువుచుండు తోడి బాలురయందు ప్రేమ నుంచుచున్నాఁడు. అనంతరము తన గ్రామస్థులపై అభిమానము నుంచుచున్నాఁడు.

2. యుక్తవయస్సు వచ్చినపుడు వాఁడు తన దేశస్థు లందఱయందును అభిమానమునుంచుచున్నాఁడు. ఇట్లు వాఁడు తనవలెనుండు మనుష్యులు మాత్రమే ప్రేమ పాత్రము లని

తలంచుచున్నాడేగాని, పశుపత్యైదులూ కూడ ప్రేమింపఁ దగిన ప్రాణులని తలంచుటలేదు. మనుష్యులవలెనే పశుపత్యైది జంతువులును మాతృగర్భమునుండి జనియించి పెరిగి గతించు నవి యని వాని బుద్ధికి గోచరించుటకు చాల కాలముపట్టును.

3. ఇట్టి తలంపు వానికి కలుగునంత వఱకును, వాడు తన శక్తిసంతయు నోరులేని పశ్వాదులయం దుపయోగించి వానిని హింసించుట కవకాశము కలదు. అయినను, వానికి బాల్యమునుండియే జంతుహింస చేయకుండునట్లును, జంతువుల యెడ పశ్చాత్తాపము కలిగి వర్తించునట్లును తలదండ్రులు బోధింప వలసినది. మరియు ఉపాధ్యాయులు బాలురకు ఈ విషయమును మనస్సున నాటునట్లు బోధింప వలయును.

4. మనము, ప్రీతితోఁ గాపాడునట్టి ప్రాణులు కొన్ని గలవు. అనఁగా కుక్క, జింక, చిలుక, గొరవంక మొదలగునవి. ఈ జంతువులను మనము మిక్కిలి ప్రేమిముతోఁ బోషించు చున్నారము. మరియు, ఆ జంతువులు వసించుటకును శయ నించుటకును దగిన యేర్పాటులను జేయుచున్నాము.

5. అపూర్వమైన జంతువులను మాత్రమే గాక, మన యుపయోగము కొఱకును గొన్ని జంతువులను బోషించు చున్నాము. అనఁగా గుఱ్ఱము, ఎద్దు, గాడిద మొదలగునవి. మన కాహారము నొసంగఁదగిన జంతువులను సైతము కాపాడె దము. అనఁగా ఆవు, ఎనుము, మేక మొదలగునవి. ఇట్టి

జంతువులవలన మనకు వలయు సదుపాయములను మాత్రము బొందుచు, వానికి దగిన యాహారమును, జలమును, వసించు టకు దగిన స్థలము నీయకుండుటయును, వాని యారోగ్యము నందు లక్ష్యము నుంచక పోవుటయును మనకు దగదా.

6. మఱియు, అడవులయందును బహిః ప్రదేశముల యందును అనేక జంతువులు కలవు. వానితో మన కావశ్య మేమియు లేదు. అయినను, అవి మనకక్కఱకురాని జంతువు లని హింసింపవచ్చునా? మనము వానిని హింసించుటకు గారణము లేదు. కొండలు దుష్టబాలురు కప్ప, గుచ్చ, తొండ, చీరు, మిడుత, తూనిగ, పిల్లి, కుక్క మొదలగు జంతువులను హింసించుచున్నారు. అట్లు చేయుట తగనిపని; నుంచి బాలురు హింసింపరు. మఱియు, పైని చెప్పబడిన జంతువుల మీఁద తాలురువ్వట, కొట్టుట, పెడకు దాదముకట్టి లాగుట, చంపుట, ఇవి మహాదోషములని తెలిసి వర్తింప వలయును.

7. ఏ జంతువున కైనను చెడుగు చేయరాదు. మనతో నెదిరించి జగడము చేయలేని జంతువులపై మత్సర మేల? వానిని హింసించుట మగతన మగునా? సన్మార్గ లెప్పుడును జంతుహింసను జూచిరేని మిక్కిలి పరితపింతురు. దేవుడు సైతము పరితపించును.

8. కావున, బాలు రందఱును ప్రాణులయెడ ప్రేమ నుంచి వానిపై కనికరము గలవారై యుండవలయును.

క. భూతముల కలుగు నతనికి ! భూతము లభిలములు నలుగు భూతహితార్థి భూతతతి కభయమిచ్చిన భూతాత్మన కభయమిచ్చు భూతానలయక.

33. సన్మార్గము.

ఎప్పుడును మర్యాదగా మాటలాడుము. ఇతరుల నేదేని యడుగవలసి వచ్చినపుడు 'దయచేయుడు' అని యడుగుము.

2. వీధిలో నడచునపుడు నిదానించి నడుపుము. నీ ఉపాధ్యాయుడు, మతాచార్యుడు, యజమానుడు మొదలగు వారిని జూచితివేని, వారికి నమ్రతతో నమస్కరింపుము.

3. మార్గమున నీ కంటె పెద్దవాండ్రు పోవునపుడు వారిని సుఖముగ పోవునట్లు దారి వదలి పిమ్మట నీవు నడువ వలయును.

4. శుభ్రమైన వస్త్రములను ధరింపుము. అది క్రమముగా నున్న చాలును. శ్రేష్ఠమైనదిగ నుండవలయు ననెడి నియమము లేదు.

5. శరీరమునందు ముఱికి చేరనీక ప్రళి నిత్యమును చక్కగా తోమి స్నానము చేయుము. చేతులు కాళ్లు మొగము అరు నీ మూడును ఎచ్చోటికి పోయినను శుద్ధముగా నుంచి కొనుము. శరీర మాద్యంతమును శుభ్రముగ నుండవలయునని ఆరోగ్యశాస్త్ర ముద్ఘోషించుచున్నది. ఈ పద్ధతి నవలంబించిన ఆరోగ్య మధికరించును.

6. చెప్పిన పనిని వెంటనే చేయుము. రెండవమాటు చెప్పినట్లు నడుచుకొనకుము.

7. నిన్నెట్లు ఇతరులు గౌరవింపవలయునని తలంచె దవో, నీవును ఆలాగున నితరులను గౌరవింపుము.

8. విన్వరికిని ఆయాసమును కలుగఁ జేయకుము. పరులను పరిహాసించుట మహాపాతకము.

9. ఎల్లరయెడ ప్రీతితోను విధేయతతోను వ్యవహరింపుము. మర్యాద లేనిమాట లాడఁగూడదు.

10. దేవునిమీఁదను పెద్దలమీఁదను ఆనపెట్టి మాటలాడవలదు. అసభ్యముగ మాటలాడువారును, దుర్వార్తలను పల్కువారును అయోగ్యు లని తెలిసి, తొలఁగి చనుము. పాఠశాలలోను, పీఠులలోను, ఇంటిలోను, అన్ని చోటులలోను చెడ్డ మాట లాడకుము.

11. ఒక్కొక్క వస్తువునకును ఒక్కొక్క స్థలమును నిర్దేశించికొనుము. ఒక్కొక్క వస్తువును దానిదాని స్థానములలో నుంచుము.

12. ఒంటఁగా నుండినను నుండవచ్చునుగాని, దుర్మార్గులతో మాత్రము చేరియుండఁ దగదు.

13. క్రమమైన కార్యమును చేయుము. నీవు చేయఁ దగిన పని చేయుటకు ప్రతిఫలము కోరవలదు.

14. ఏ చోటను నీవు పరోపకారిగా నుండవలయును. అందును, నీవు నీ యింటివానికి ముఖ్యముగా ఉపకారము చేయుము.

15. ఏ కాలమునం దేకార్యము చేయవలయునో, ఆకాలమునం దాకార్యమును జేయుము. ఎంతటి అల్పకార్యమును

గాని చక్కగాఁ జేయుము. చేయవలసినదని నిర్ణయించిన పనులన్నియుఁ జక్కగాఁ జేయవలసినవే యిట్లు చేయుము.

16. ఏప్పుడును నిజము పలుకుము. అబద్ధమాడుట దోషము. అబద్ధనూడువాని నెవ్వరును నమ్మరు. అబద్ధమాడు స్వభావము గలవాఁడు నిజము చెప్పినప్పటికిని ఎవ్వరును నమ్మరు.

17. సంపదగలిగి మచటకంటె తృప్తిగల్గి మనుట మేలు. మనశ్శాంతిచల్యముతో మహా సాధమున వసించుటకంటె మృత్యు తృప్తితోఁ గుడిసెలో వసించుట శ్రేష్ఠము.

18. పరుల ధనమును గోరకుము. నీ ధనమునం జెందజాగ్రత్తగ నుంచువో, అంత జాగ్రత్తతో నితరుల ధనమునందు నుండుము.

19. తలిదండ్రులకు విధేయుడవై యుండుము ; వారి మాటను జవదాటరాదు. వారు చెప్పిన పనిని వెంటనే చేయుము.

20. భగవంతుని ధ్యానింపుము ; పరులయెడ ప్రతి నుంపుము.

21. తల్లి, తండ్రి, గురువు, దైవము, రాజు వీరియందు భక్తికలిగి వర్తింపుము ; రాజాజ్ఞను మీఱరాదు.

సన్మార్గము సకల శ్రేయములకు మూలము.

10558

